

KNJIŽNICA VELENJE

Andreja Jurkovnik

**DIGITALNI REPOZITORIJ DOMOZNANSKEGA KNJIŽNIČNEGA GRADIVA
KNJIŽNICE VELENJE**

Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Velenje, 2021

IZJAVA O AVTORSTVU IN O JAVNI OBJAVI PISNE NALOGE

Spodaj podpisana, Andreja Jurkovnik, izjavljam, da sem avtorica pisne naloge za bibliotekarski izpit za bibliotekarja z naslovom Digitalni repozitorij domoznanskega knjižničnega gradiva Knjižnice Velenje.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- sem pisno nalogo izdelal(a) samostojno in je moje avtorsko delo,
- so dela drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih navajam neposredno ali povzemam, navedena oziroma citirana v skladu s standardom APA,
- sem besedila ali podatke, ki so avtorsko zaščiteni, uporabil(a) v skladu z določbami zakona, ki določa avtorske pravice,
- je elektronska oblika pisne naloge istovetna s tiskano obliko naloge,
- na podlagi 23. člena Pravilnika o bibliotekarskem izpitu ter v skladu s prvim odstavkom 21. člena Zakona o avtorski in sorodnih pravicah dovoljujem javno objavo elektronske oblike pisne naloge na portalu Digitalne knjižnice Slovenije.

Podpis avtorice: _____

V Velenju, dne 7. 10. 2021

Ključna dokumentacijska informacija

Ime in PRIIMEK: Andreja JURKOVNIK

Naslov pisne naloge: Digitalni repozitorij domoznanskega knjižničnega gradiva Knjižnice Velenje

Kraj: Velenje

Leto: 2021

Št. strani: 40

Št. slik: 23

Št. preglednic: 0

Št. prilog: 1

Št. strani prilog: 3

Št. referenc: 38

Strokovno usposabljanje za bibliotekarski izpit je potekalo v Knjižnici Velenje

Mentor v času strokovnega usposabljanja: Lidija Črnko

UDK: 021.61:004.9(497.431Velenje)

Ključne besede: digitalizacija, trajno hranjenje, digitalni repozitorij, splošne knjižnice, Knjižnica Velenje

Izvleček:

S sodobno informacijsko-komunikacijsko tehnologijo so se možnosti trajnega ohranjanja kulturne dediščine v knjižnicah bistveno izboljšale, kar je privedlo do bistvenega napredka predvsem na področju domoznanske dejavnosti. Z digitalizacijo domoznanskih vsebin, ki omogoča enostavnejše pregledovanja vsebin na računalniku ali kar preko svetovnega spleta od kjerkoli in kadarkoli, je le-ta postala dostopnejša širšemu krogu uporabnikov in zato tudi zanimivejša. Trenutne razmere z epidemijo koronavirusne bolezni (COVID-19), s katero se sooča ves svet, so pomen digitalizacije še dodatno okrepile. Številne ustanove, tudi knjižnice, so postavile pred velike izzive. Potrebno je bilo hitro ukrepanje in kreativne ideje, kako uporabnikom kljub zaprtju knjižnic zagotoviti dostop do knjižničnih storitev. To so knjižnice storile s predstavitvijo mnogih storitev v virtualni svet. Trend digitalizacije knjižnične ponudbe se je začel uveljavljati že pred širjenjem koronavirusne bolezni, z epidemijo se je trend digitalizacije še dodatno povečal in okrepil.

Hranjenje, zaščito in dostop do digitalnih virov zagotavljajo posebne računalniške aplikacije. Eden izmed takšnih sistemov so digitalni repozitoriji oziroma skladišča. IFLA opisuje digitalni repozitorij kot sistem, ki zagotavlja trajno ohranjanje in zaščito ter dostop do digitalnih virov (Verheul, 2006). Digitalni repozitorij oziroma skladišča knjižničnega gradiva je tema, ki jo bomo obravnavali v pisni nalogi. V raziskavi je predstavljen digitalni domoznanski repozitorij Digidom, ki je v Knjižnici Velenje začel delovati leta 2006. Z raziskavo smo želeli pridobiti mnenje uporabnikov o Digidomu in odgovore na vprašanja ali uporabniki Knjižnice Velenje poznajo Digidom, ali vedo katere vsebine ponuja Digidom, v kakšne namene ga uporabljajo, katere vsebine jih zanimajo. Predvidevamo, da bomo tako prepoznali različne interese uporabnikov glede na starost, izobrazbo, spol. Predvidevamo, da bosta potrjeni hipotezi, da je Digidom poznan uporabnikom in da bodo Digidom večkrat uporabljali, ko bo dosegljiv na spletu in ne samo v prostorih knjižnice. Cilj pisne naloge je prepoznati možnosti za nadaljnje izboljšave domoznanskega digitalnega repozitorija Knjižnice Velenje.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD.....	1
2 KULTURNA DEDIŠČINA IN PISNA KULTURNA DEDIŠČINA V KNJIŽNICI	2
2.1 DIGITALIZACIJA	3
3 REPOZITORIJ	5
3.1 DIGITALNI REPOZITORIJ	6
3.1.1 Digitalni repozitorij raziskovalnih organizacij Slovenije.....	8
3.1.2 Digitalni repozitorij knjižnice Univerza v Mariboru.....	8
3.1.3 Repozitorij Univerze v Ljubljani.....	9
4 DOMOZNANSTVO	9
4.1 DOMOZNANSKA DEJAVNOST V KNJIŽNICI VELENJE.....	11
4.2 DIGITALNI DOMOZNANSKI REPOZITORIJ DIGIDOM.....	12
5 RAZISKAVA	17
5.1 NAMEN IN CILJI NALOGE	17
5.2 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA	18
5.3 PREDPOSTAVKE IN HIPOTEZE	18
5.4 METODOLOGIJA DELA.....	18
6 REZULTATI RAZISKAVE IN INTERPRETACIJA	19
6.1 ANALIZA RAZISKAVE DIGITALNI DOMOZNANSKI REPOZITORIJ DIGIDOM	19
6.1.1 Demografski podatki o anketirancih	20
6.1.2 Prepoznavnost in uporaba domoznanskega digitalnega repozitorija Digidom Knjižnice Velenje.....	22
6.1.3 Primerjava posameznih spremenljivk	26
6.2 PREVERJANJE HIPOTEZ	33
7 ZAKLJUČEK	35
8 NAVEDENI VIRI IN LITERATURA	37

KAZALO SLIK

Slika 1: Prva verzija Digidom-a (Vir: interni arhiv Knjižnice Velenje).....	13
Slika 2: Osnovna stran uporabniškega vmesnika	14
Slika 3: Primer opisa z metapodatki	15
Slika 4: Primer uporabniškega vmesnika v naprednem iskanju	16
Slika 5: Z metapodatki opisana datoteka	17
Slika 6: Spol anketirancev	20
Slika 7: Starost anketirancev	21
Slika 8: Izobrazba anketirancev	22
Slika 9: Zaposlitveni status anketirancev	22
Slika 10: Ali poznate Digidom?	23
Slika 11: Ali ste že pregledovali vsebine Digidoma?	24
Slika 12: V kakšne namene ste uporabljali Digidom?.....	24
Slika 13: Kateri tematski sklopi Digidoma vas zanimajo?.....	25
Slika 14: Ali bi uporabljali Digidom, če bi bil dostopen na spletu?.....	25
Slika 15: Primerjava spremenljivk spol in odgovorov na vprašanje »Ali bi uporabljali Digidom, če bi bil dostopen na spletu?«.....	26
Slika 16: Primerjava spremenljivk spol in odgovorov na vprašanje »Ali bi uporabljali Digidom, če bi bil dostopen na spletu?« v odstotkih.....	27
Slika 17: Primerjava spremenljivk starost in odgovorov na vprašanje »Ali bi uporabljali Digidom, če bi bil dostopen na spletu?«.....	28
Slika 18: Primerjava spremenljivk starost in odgovorov na vprašanje »Ali bi uporabljali Digidom, če bi bil dostopen na spletu?« v odstotkih.....	28
Slika 19: Primerjava spremenljivk izobrazbe in odgovorov na vprašanje »Ali bi uporabljali Digidom, če bi bil dostopen na spletu?«.....	29
Slika 20: Primerjava spremenljivk izobrazba in odgovorov na vprašanje »Ali bi uporabljali Digidom, če bi bil dostopen na spletu?« v odstotkih.....	29
Slika 21: Primerjava spremenljivk spol in vprašanje »Kateri tematski sklopi Digidoma vas zanimajo?«.....	30
Slika 22: Primerjava spremenljivk starost in »Kateri tematski sklopi Digidoma vas zanimajo?«	31

Slika 23: Primerjava spremenljivk izobrazba in »Kateri tematski sklopi Digidoma vas zanimajo?«.....	32
---	----

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Anketni vprašalnik.....	41
------------------------------------	----

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem mentorici Lidiji Črnko za strokovno pomoč, usmeritve in spodbudo pri pisanju pisne naloge za bibliotekarski izpit. Prav tako se za podporo zahvaljujem vsem zaposlenim v Knjižnici Velenje.

Hvala tudi vsem domačim, posebej sinu Klemnu.

»VERJEMI, pa si že na pol poti do cilja.«

(Teodor Roosevelt)

1 UVOD

Splošne knjižnice so z razvojem interneta in sodobne informacijske in komunikacijske tehnologije razširile svojo tradicionalno dejavnost (zbiranje, hranjenje, obdelovanje in posredovanje informacij) in uporabnikom ponudile številne nove storitve v virtualnem okolju. Po Zakonu o knjižničarstvu (ZKnj-1, 2001) je ena izmed osnovnih nalog splošne knjižnice tudi zbiranje, obdelovanje, hranjenje in posredovanje domoznanskega gradiva. Pri strokovni obdelavi in hranjenju nacionalno pomembnega domoznanskega gradiva splošne knjižnice upoštevajo navodila nacionalne knjižnice. Doberšek (2017, str. 17) je opozorila »Med vsemi dejavnostmi je prav domoznanska dejavnost tista, ki z uporabo sodobne tehnologije uspešneje predstavlja domoznanske vsebine uporabnikom. Z digitalizacijo domoznanskega gradiva in predstavitvijo le-tega v virtualnem okolju so domoznanske vsebine/zbirke postale opaznejše ter dostopnejše širšemu krogu uporabnikov (Doberšek, 2016, str. 17).

Aktualna situacija s koronavirusno boleznijo 2019 (COVID-19) še dodatno potrjuje pomembno vlogo digitalizacije v knjižnicah, ustvarjanja digitalnih vsebin ter omogočanja oddaljenega dostopa do informacij.

»Splošna knjižnica je ustanova, namenjena vsem prebivalcem območja. Po zakonu o knjižničarstvu gre za javno službo, ki jo v osnovi organizirajo in financirajo občine, država pa jo podpira pri različnih projektih in nabavi knjižničnega gradiva. Knjižnica je namenjena vsem prebivalcem ne glede na njihovo starost, spol, izobrazbo, veroizpoved, nacionalno ali socialno pripadnost itd. in predstavlja enega stebrov lokalnega kulturnega, izobraževalnega in družbenega življenja s splošno dostopnostjo do zbranega znanja in informacij pa vpliva tudi na gospodarski razvoj in socialno promocijo.« (Knjižnica Velenje, 2021, str. 3)

V pisni nalogi smo predstavili digitalni domoznanski repozitorij Knjižnice Velenje. Knjižnica Velenje je ena od 58 splošnih knjižnic v Sloveniji. S svojo dejavnostjo pokriva območje, ki ga sestavljajo Mestna občina Velenje, občina Šoštanj in občina Šmartno ob Paki. Po podatkih Statističnega urada RS (b. d.), ki veljajo za let 2021 v Velenju živi 33.715 prebivalcev (73,26 %). Od tega 14 % mlajših od 15 let. Šoštanj ima 8.874 prebivalcev (19,5 %), od tega 15,1 % pod 15 leti. Šmartno ob Paki ima 3.278 prebivalcev (7,23 %), od tega 15 % pod 15 leti. Skupaj torej 45.840 prebivalcev, od tega 14 % mlajših od 15 let.

V raziskavi nas je zanimalo, ali so uporabniki seznanjeni s tem, da je v prostorih knjižnice Velenje na domoznanskem oddelku, na posebnem računalniku, ki ni povezan s svetovnim spletom, na voljo digitalni repozitorij, ki smo ga poimenovali Digidom. Nadalje nas zanima, ali uporabniki vedo, katere vsebine ponuja ter ali bi repozitorij Digidom uporabljali, če bi bil dosegljiv na spletu in ne le v prostorih knjižnice. Glede na raziskovalna vprašanja smo postavili pet hipotez. Rezultati raziskave, predstavljeni ob koncu pisne naloge, bodo pomagali prepoznati potrebe uporabnikov ter možnosti za nadaljnje izboljšave repozitorija Digidom.

2 KULTURNA DEDIŠČINA IN PISNA KULTURNA DEDIŠČINA V KNJIŽNICI

Kulturna dediščina je del nas, spremlja nas na vsakem koraku v življenju in je temelj naše narodne identitete. Bogataj (1992) meni, da se s pomočjo ohranjanja kulturne dediščine ustvarjata raznolikost in pestrost, ki nas ločita od drugih.

Konvencija o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine (1972, str. 55) kot kulturno dediščino opredeli

- »spomenike: dela arhitekture, monumentalna kiparska ali slikarska dela, elementi ali strukture arheološke narave, napisi, bivalne jame in skupine elementov, ki imajo z zgodovinskega, umetnostnega ali znanstvenega vidika izjemno splošno vrednost;
- skupine stavb: skupine samostojnih ali povezanih zgradb, ki pomenijo po svoji arhitekturi, enotnosti ali ujemanju z okoljem z zgodovinskega, umetnostnega ali znanstvenega vidika izjemno splošno vrednost;
- znamenite kraje: dela človeških rok ali kombinirana dela človeških rok in narave kakor tudi predeli z arheološkimi najdišči, ki so z zgodovinskega, estetskega, etnološkega ali antropološkega vidika izjemnega splošnega pomena.«

V skladu z UNESCO (1982), vključuje kulturna dediščina dela umetnikov, arhitektov, glasbenikov, pisateljev in znanstvenikov ter dela anonimnih avtorjev, izraze človeške duhovnosti in celoten skupek vrednot, ki dajejo pomen našemu življenju. Vključuje materialna in nematerialna dela, v katerih se izraža ljudska kreativnost: jeziki, obredi, verovanja, zgodovinska mesta in spomeniki, leposlovje, umetniška dela, arhivi in knjižnice. Zato je pravica

in dolžnost vsakega ljudstva, da ščiti in ohranja svojo kulturno dediščino, saj se družbe prepoznavajo v njenih vrednotah in iz njih črpajo vir navdiha.

Pravilnik o seznamih zvrsti dediščine in varstvenih usmeritvah (2010) v 1. členu kot pisno dediščino navaja arhivsko in knjižnično gradivo. Avtorica Kodrič-Dačić (2012) meni, da sodi pisna kulturna dediščina, ki jo hranijo knjižnice, med najdragocenejši del knjižničnih fondov. Dragocenost in izjemnost vidi v njihovi vsebini, izvoru, načinu izdelave ali starosti. V nadaljevanju še poudarja, da je pisna kulturna dediščina izjemnega pomena za slovensko nacionalno identiteto in kulturo, ter da se je zaradi digitalizacije v zadnjem desetletju močno povečalo zanimanje za to gradivo tako med bibliotekarji kot med uporabniki.

V 33. členu ZKnj-1 (2001) je določeno, da nalogo trajnega ohranjanja kulturne dediščine prevzema nacionalna knjižnica, ostale splošne knjižnice pa tako gradivo hranijo v okviru posebnih zbirk.

Ohranjanje kulturne dediščine je pomemben dejavnik za razvoj družbe kot celote. Spodbuja družbeno kulturni razvoj posameznika in izboljšuje kakovost življenja. Doneva idr. (2012) menijo, da enega izmed temeljev ohranjanja kulturne dediščine predstavlja digitalizacija.

2.1 DIGITALIZACIJA

Digitalno okolje je postalo nepogrešljiv del našega vsakdana. Po spletu nakupujemo, beremo, se izobražujemo, plačujemo položnice, rezerviramo počitnice ... Pri tem je pomembno izluščiti tiste informacij, ki so pomembne za prihodnost in kako ohraniti te informacije. Avtorji Kanič idr. (2011) definirajo digitalizacijo kot pretvorba analognih podatkov v digitalno obliko za računalniško obdelavo, prenos podatkov, npr. digitalizacija zvoka, slike, tiskanega besedila. Avtorici Malešič in Koje (2016) menita, da digitalizacija predstavlja čedalje pogostejše dopolnilo klasičnim oblikam trajnega ohranjanja knjižničnega in arhivskega gradiva. Omogoča boljšo dostopnost do dokumentov širokemu krogu uporabnikov. Z uporabo digitalne kopije preprečujemo obrabo in poškodbe izvirnikov, kar nam omogoča dostop do redkega, občutljivega ali poškodovanega gradiva. Menita še, da je z namenom trajnega ohranjanja informacije priporočljivo digitalizirati tudi zelo poškodovano ali slabo obstojno knjižnično gradivo na tradicionalnih kot tudi modernih nosilcih zapisa.

V Smernicah za zajem, dolgotrajno ohranjanje in dostop do kulturne dediščine v digitalni obliki (2013, str. 14) je proces digitalizacije razdeljen v štiri faze, in sicer:

- »1. faza: Priprava gradiva za zajem, ki se deli na: zajem digitaliziranega gradiva in zajem izvorno digitalnega gradiva.
2. faza: Kontrola: kontrola prisotnosti zlonamerne programske opreme, kontrola varnostnih vsebin paketa e-gradiva in kontrola formatov datotek, vključenih v paket e-gradiva.
3. faza: Prezem e-gradiva v dolgotrajno hrambo.
4. faza: Dostop do e-gradiva.«

Digitalizacija je torej eden boljših načinov, ki omogoča ohranjanje gradiva, ki predstavlja kulturno dediščino. Z digitalizacijo je omogočeno lažje raziskovanje zgodovine in preprostejši (oddaljen) dostop do gradiva ne glede na čas in lokacijo. Resman (2005, str. 42) opozori, »da je pri sami digitalizaciji pomembno, da publikacije shranimo na način ter obliki, ki zadostijo vsaj naslednjim zahtevam:

- informacija ostane celotna – popolna,
- uporabniku nudi uporabno vrednost – ponovno uporabnost,
- publikacije ni potrebno ponovno digitalizirati,
- publikacija je najdljiva in enolično določena,
- uporabniku je dostop do nje zagotovljen in omogočen,
- zagotovljeno je njeno trajno ohranjanje.«

Prav tako vidi prednosti digitalizacije gradiva v lažjem dostopu do gradiva, saj gradivo ni več dostopno samo izbrani strokovni javnosti, in v zaščiti gradiva – ko gre za omogočanje dostopa do redkega in občutljivega gradiva.

Doberšek (2016, str. 22) navaja, »da digitalizacija gradiva in zagotavljanje prostega dostopa preko spleta prinaša knjižnici in uporabnikom naslednje prednosti:

- zaščita originalov pred nadaljnjo uporabo,
- optična prepoznavna besedila, ki omogoča iskanje po celotnem besedilu,
- krajevno in časovno neomejen dostop,
- do istega gradiva lahko hkrati dostopa več uporabnikov,
- zaradi lažjega dostopa do gradiva se poveča njegova uporaba,
- možnost digitalnega kompletiranja vsebinskih sklopov,

- večja možnost, da uporabnik dobi informacijo o obstoju gradiva, ker je le-to najdljivo tudi preko različnih spletnih brskalnikov,
- razbremenitev zaposlenih v oddelku, ki hrani gradivo.«

Digitalni repozitorij, digitalna knjižnica in agregator so trije načini, na katere ustanove s področja kulturne dediščine skrbijo za dostop in trajno ohranjanje digitalne dediščine (Enci, 2019).

Če povzamem: digitalizacija je postala pomemben način zaščite izvirnega gradiva in tudi način ohranjanja kulturne dediščine. Z digitalizacijo knjižničnega gradiva knjižnice predstavijo svoje zbirke v digitalnem okolju in tako lahko omogočijo uporabnikom enostavnejši in hitrejši dostop do mnogih vsebin in storitev, za katere so prej morali obiskati knjižnico.

3 REPOZITORIJ

V strokovni literaturi se izraz repozitorij pojavlja v različnih kontekstih, zaradi česar prihaja do nejasnosti. Na to opozarja avtorica Kavčič-Čolić (2009) in razloži izraz repozitorij kot sistem za upravljanje digitalnih vsebin.

Kavčič-Čolić in Šmid (2007) omenita, da je bil izraz repozitorij prvič uporabljen v poročilu skupine ameriških raziskovalcev knjižnice RLG (Research Library group) in konzorcija OCLC (Online Computer Library Center) pri reševanju problematike trajnega ohranjanja. Izraz repozitorij je bil enak pomenu izraza arhiv, kar je vneslo precejšnjo zmedo v strokovni in širši javnosti.

Kanič idr. (2011) razložijo repozitorij na tri različne načine, in sicer, da je repozitorij skladišče, ki sprejema v hrambo izločeno knjižnično gradivo določenih knjižnic. V nadaljevanju opredelijo repozitorij kot skupno skladišče sodelujočih knjižnic, knjižničnih sistemov, namenjeno hrambi gradiva za medknjižnično izposajo med temi knjižnicami ter menijo, da je digitalni arhiv namenjen navadno prostemu dostopu do besedil disertacij, strokovnih in znanstvenih člankov.

V strokovni literaturi zasledimo različne delitve repozitorija glede na vsebinske opredelitve. Suber (2012) deli repozitorije na tematske in splošne institucionalne repozitorije ter označi institucionalni repozitorij kot digitalno zbirko, ki vsebuje intelektualno produkcijo ustanove, ki ga vzpostavi. Tematski repozitorij vsebuje dela raziskovalcev na določenem strokovnem področju. Koler-Povh idr. (2012) kot primer tematskega repozitorija omenijo repozitorij arXiv, ki je bil ustanovljen januarja 1991 in vsebuje objave s področja fizike, matematike, statistike in računalniških ved. V njem je hranjenih več kot 1.950.000 objav. Med njimi so tudi objave slovenskih znanstvenikov.

Ameriška avtorja Arlitsch in O'Brian (2012) sta raziskovala ameriške repozitorije in jih razdelila v dve skupini, institucionalne in disciplinarne repozitorije.

Prav tako institucionalne in tematske repozitorije v Nemčiji obravnavata Novotny in Seyffertitz (2018) ter poudarita problematiko nepoznavanje in premajhno uporabo repozitorijev.

Jones idr. (2006) pa enačijo izraz knjižnica in repozitorij ter pri tem poudarjajo, da so knjižnice same po sebi repozitorij.

3.1 DIGITALNI REPOZITORIJ

»Naraščajoče število digitalnih virov in digitaliziranih virov je spodbudilo razvoj računalniških aplikacij, ki zagotavljajo tako shranjevanje, vzdrževanje kot organiziran dostop do informacij oziroma dokumentov. Ena izmed takšnih aplikacij je digitalni repozitorij.« (Kavčič-Čolić in Šmid, 2007, str. 116)

IFLA opredeli digitalni repozitorij kot sistem (ali kombinacijo sistemov), ki zagotavlja trajno ohranjanje in zaščito ter dostop do digitalnih objektov (Verheul, 2006).

Ojsteršek idr. (2014) pojasnjujejo, da je bilo na slovenskih univerzah do leta 2012 vzpostavljenih nekaj repozitorijev in digitalnih zbirk, ki so se večinoma polnile z obvezno oddajo visokošolskih del. Pred vzpostavitvijo nacionalne infrastrukture odprtega dostopa v Sloveniji so že delovali nekateri odprtodostopni repozitoriji in portali. Med vidnejšimi je Digitalna knjižnica Slovenije (dLib.si) ter Digitalna knjižnica Univerze v Mariboru. Ti

repozitoriji niso bili povezani v nacionalno infrastrukturo, ki bi omogočala iskanje ter prikaz rezultatov na skupni spletni strani ali v skupni mobilni aplikaciji. V okviru projekta Pilotna vzpostavitev nacionalne infrastrukture odprtega dostopa do zaključnih del študija in objav raziskovalcev so bili vzpostavljeni nacionalni portal in štirje institucionalni repozitoriji, ki omogočajo dostop do zaključnih del študija in publikacij raziskovalcev ter raziskovalnih podatkov. Funkcija nacionalnega portala je, da agregira vsebine iz štirih univerzitetnih repozitorijev in drugih slovenskih zbirk za potrebe skupnega iskalnika, priporočilnega sistema ter detektorja plagiatov.

Ugotavljajo še, da so repozitoriji učinkovito promocijsko orodje za univerze in njihove raziskovalce, ki bodo izboljšali prepoznavnost slovenskih univerz po svetu.

Heery in Anderson (2005) menita, da se repozitoriji od drugih digitalnih zbirk razlikujejo v naslednjih točkah:

- vsebino je shranil v repozitorij avtor vsebine, lastnik ali tretja oseba,
- arhitektura repozitorijev upravlja tako vsebino kot metapodatke,
- repozitoriji nudijo nekaj osnovnih storitev, kot so uvoz – vnesti, izvoz- dobiti, iskanje in nadzor nad dostopom do vsebine,
- repozitoriji morajo biti zanesljivi, dobro podprti in dobro vođeni.

Brown (2009) razlikuje 3 modele repozitorijev; deljeni, platforma in agregator, ter opiše prednosti in slabosti vsakega repozitorija. Kot deljeni repozitorij oz. repozitorij skupne rabe označi repozitorij kot enotno skladišče, ki služi več ustanovam. Model skupnega repozitorija-skladišča je model, v katerem sodeluje skupina ustanov, brez obstoječega repozitorija z namenom, da razvijejo enotni repozitorij za shranjevanje vsebin vseh sodelujočih ustanov. Model platforme je model, v katerem skupina ustanov, običajno brez repozitorija, skupaj razvijejo prilagojeno programsko opremo/platformo, ki se nato uporabi kot repozitorij vseh sodelujočih ustanov. Pri Modelu agregatorja sodelujejo ustanove, ki že imajo ali še nimajo repozitorija (za le te je razvoj skladišča nujen pogoj), sodelujejo z namenom, da razvijejo skupni iskalnik za zajemanje vsebin iz svojih skladišč in jo predstavijo prek enega vmesnika.

Prav tako o treh tipih repozitorijev govorita avtorja Meden in Erjavec (2021), ki razlikujeta: domenski repozitorij – repozitorij, ki pokriva določene domene ali področje, institucionalni

repozitorij – repozitorij, ki pokriva gradiva določene institucije in nacionalni repozitorij – repozitorij, ki hrani raziskovalne podatke na nacionalni ravni.

Kragelj (2011) navaja, da so na področju odprtokodnih in prostodostopnih računalniških sistemov/platform najpogostejši DSpace, Fedora Commons (v nadaljevanju Fedora) in Eprints. V Sloveniji se najpogosteje uporablja odprtokodna računalniška platforma Fedora. Uporablja jo na primer digitalni repozitorij raziskovalnih organizacij Slovenije (DiRROS). V tujini se pogosteje uporablja platforma DSpace. Fedoro (Flexible Extensible Digital Object Repository Architecture) opiše kot »platformo, ki omogoča shranjevanje digitalnih objektov, vsebin z namenom trajnega hranjenja, dostopanja in urejanja le-teh. Je ena od treh najbolj znanih, priljubljenih in uporabljenih sistemov za takšne potrebe« (str. 4).

V Sloveniji smo razvili nekaj večjih repozitorijev, npr. Digitalni repozitorij raziskovalnih organizacij Slovenije (DiRROS), repozitorij fakultete FRI, Repozitorij fakultete za Gradbeništvo idr.

3.1.1 Digitalni repozitorij raziskovalnih organizacij Slovenije

Digitalni repozitorij raziskovalnih organizacij Slovenije (b. d.) je opisan kot »enotna vstopna točka za dostop do elektronskih oblik znanstvenih in strokovnih del, poročil, raziskovalnih podatkov ter drugih gradiv, ki nastajajo v raziskovalnih organizacijah ali pri samostojnih raziskovalcih in umetnikih, ki nimajo možnosti objave (arhiviranja) in hrambe elektronskih virov. DiRROS ponuja storitev objavljanja in hrambe različnih elektronskih dokumentov brezplačno. Združljivost z navodili OpenAIRE zagotavlja izmenjavo vsebin z drugimi repozitoriji ter izpolnjevanje določil Evropske komisije glede odprte dostopnosti recenziranih znanstvenih objav in raziskovalnih podatkov, ki so rezultat z javnimi sredstvi financiranih projektov iz okvirnih programov FP7 in Obzorje 2020, kakor tudi zahtev slovenske nacionalne strategije, institucionalnih politik in financerjev.«

3.1.2 Digitalni repozitorij knjižnice Univerza v Mariboru

Med prvimi univerzitetni digitalni repozitorij je bil vzpostavljen repozitorij Univerza v Mariboru. Avtorji Bezget idr. (2007) opisujejo, da »repozitorij UKM ponuja prost in brezplačen dostop do raznovrstnih digitalnih in digitaliziranih vsebin kulturne zgodovine Maribora in Štajerske; na primer starejše časnike, rokopisno gradivo, raritete in slikovno gradivo ter drobne tiske.«

3.1.3 Repozitorij Univerze v Ljubljani

Med večje repozitorije v Sloveniji sodi Repozitorij Univerze v Ljubljani (RUL). Repozitorij Univerze v Ljubljani (b. d.) »omogoča zbiranje in hranjenje elektronskih oblik pisnih zaključnih del študija ter objav zaposlenih na Univerzi in raziskovalnih podatkov. Za vsako delo, shranjeno v Repozitorij Univerze, se v procesu oddaje v Repozitorij na nacionalnem portalu izvede preverjanje podobnosti vsebine (pravilnik o preverjanju podobnosti vsebine in začasni nedostopnosti). V Repozitoriju so na voljo tudi metapodatki del iz zbirk ePrints, FRI, PeFprints, DRUGG in ADP. Uporabnikom z vsega sveta so za uporabo vsebin Repozitorija Univerze v Ljubljani na voljo dvojezične spletne in mobilne aplikacije.«

4 DOMOZNANSTVO

Domoznanska dejavnost, ena izmed pomembnejših dejavnosti vsake splošne knjižnice, je opredeljeno z Zakonom o knjižničarstvu (ZKnj-1, 2001), ki v 16. členu določa, da splošne knjižnice, izvajajo knjižnično dejavnost za prebivalstvo v svojem okolju, zbirajo, obdelujejo, varujejo in posredujejo domoznansko gradivo. Za strokovno obdelavo in hranjenje nacionalno pomembnega domoznanskega gradiva splošne knjižnice upoštevajo navodila nacionalne knjižnice (ZKnj-1, 2001, 24. in 33. člen).

Prav tako domoznansko dejavnost opredeljuje še Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (2003), ki predvideva, da je domoznansko gradivo postavljeno ločeno od ostalih delov knjižnične zbirke, tudi če ni organizirano v posebno zbirko.

Namen domoznanske dejavnosti je definiran tudi v Strokovnih priporočilih in standardih za splošne knjižnice (2019) kot podpora razumevanju, raziskovanje lokalne skupnosti, gradnja njene identitete, spodbujanje zanimanja za lokalno okolje, spodbujanje zavedanja pripadnosti

lokalni skupnosti ter kot skrb za ohranjanje vrednot lokalnega okolja. Vse to poskuša doseči s posredovanjem domoznanskega gradiva in informacij, z gradnjo informacijskih virov kot so leksikoni in bibliografije, z digitalizacijo gradiva in objavljanjem na spletu ter predstavljanjem gradiva, z objavljanjem lastnih domoznanskih publikacij, ozaveščanjem o kulturni in naravni dediščini lokalne skupnosti in seznanjanjem z lokalnim dogajanjem ter s promoviranjem uporabe domoznanskega gradiva in storitev.

Oblikovanje zbirke domoznanskega gradiva in informacij je opredeljen v Standardih za splošne knjižnice. Avtorica Bon (2011, str. 4) meni, »da domoznansko gradivo sestavlja knjižno gradivo, ki izpolnjuje vsaj enega od kriterijev, ki se navezujejo na območje, katerega knjižnica pokriva s svojo domoznansko dejavnostjo:

- se po vsebini nanaša na območje,
- je nastalo na tem območju,
- so ga ustvarili avtorji s tega območja.«

Goropevšek (1995, str. 62) meni, da je domoznanstvo interdisciplinarno raziskovanje oziroma proučevanje določenega geografskega (upravnega) območja z najširšega, splošnega vidika, ki se v praksi deli na posamezne specialne vede. Kot veda se domoznanstvo loči od vseh drugih ved po tem, da se omejuje le na določen izsek zemeljske površine, na njegove naravne danosti, na ljudi, ki bivajo na njem, in na zgodovino, ki se na njem odigrava in nadaljuje, da je osnovni namen domoznanske dejavnosti v vsaki knjižnici omogočanje prebivalcem oziroma uporabnikom tekoče informiranje o aktualnih dogodkih in dogajanju na njihovem območju ter seznanjanje z razvojem okolja. Hkrati pa mora omogočiti uporabniku vpogled v zgodovinske, geografske in druge vire, ki jih knjižnica pridobiva z zbiranjem, obdelovanjem in hranjenjem starejšega domoznanskega gradiva.

Avtorica Resman (2005, str. 40) pravi, da je »domoznanstvo posebna dejavnost, ki temelji na načelih dostopnosti, enotnosti in racionalnosti. Kot funkcije domoznanske dejavnosti opredeli naslednje naloge:

- evidentiranje domoznanskega gradiva,
- pridobivanje domoznanskega gradiva,
- obdelava domoznanskega gradiva,

- postavitve domoznanskega gradiva,
- posredovanje domoznanskega gradiva in informacij,
- arhiviranje domoznanskega gradiva.«

Ostrow (1997, v Resman, 2005, str. 42) opozori, »da knjižnice izvajajo proces oblikovanja digitalne domoznanske zbirke, ki vsebuje gradivo na tradicionalnih medijih v več fazah:

- določitev zbirke, primerne za digitalizacijo,
- opredelitev ciljne skupine uporabnikov,
- določitev vidika digitalne zbirke, ki je za ciljno skupino uporabnikov najpomembnejši (natančnost reprodukcije, dobra dokumentacija, dostopnost),
- premislek o prednostih in slabostih zbirke glede na njeno vsebino, celovitost in povezljivost z drugimi digitalnimi zbirkami,
- izbor najprimernejše oblike digitalnega prenosa (polno besedilo, slike),
- ovrednotenje interesa za vključevanje zbirke na internet.«

S sodobnim, enostavnim in hitrejšim dostopom do domoznanskih vsebin, ki ga omogoča digitalizacija in predstavitev domoznanskih vsebin v digitalni obliki, so postale domoznanske vsebine vidnejše, dostopnejše ter uporabniku tudi zanimivejše.

V nalogi bomo uporabljali izraz repozitorij za osnovno in skupno spletno mesto, kjer ponujamo digitalne vsebine domoznanskega značaja in je zbrano po določenih kriterijih ter urejeno in shranjeno, npr. fotografije, filmsko in avdio gradivo, torej različne zbirke. Izraz digitalna zbirka bomo uporabljali za del gradiva, ki je shranjen v repozitoriju.

4.1 DOMOZNANSKA DEJAVNOST V KNJIŽNICI VELENJE

Domoznanska dejavnost, s katero je Knjižnica Velenje najbolj povezana s svojim okoljem, se v Knjižnici Velenje razvija več kot tri desetletja. »Domoznanska dejavnost v knjižnici Velenje obsega zbiranje, nabavo, bibliografsko obdelavo ter inventarizacijo domoznanskega knjižnega in neknjižnega gradiva, ki je neposredno ali posredno povezano s Šaleško dolino in območjem občine Šmartno ob Paki ali pa so ga ustvarili avtorji s tega območja. Prirast v domoznanski zbirki v letu 2020 je 293 enot bibliografsko obdelanega gradiva in inventariziranega gradiva v

sistemu Cobiss, 47 člankov ter okoli 50 enot z metapodatki obdelanega gradiva v digitalni zbirki Digidom .« (Knjižnica Velenje, 2021, str. 29)

Domoznanska zbirka v Knjižnici Velenje je sestavljena iz zbirke tiskanega gradiva, filmskega, video in zvočnega gradiva, razglednic, plakatov, drobnih tiskov, digitaliziranega gradiva, starejših in redkih tiskov, faksimil ter člankov. Kot je predvideno v 13. členu Pravilnika o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (2003), je domoznansko gradivo v Knjižnici Velenje postavljeno ločeno od ostalega gradiva na način, da je oddelek za domoznanstvo zastekljen in tako ločen od ostalega knjižničnega gradiva.

Leto 2020 je bilo zaradi nove koronavirusne bolezni (COVID-19), ki se je v zelo kratkem času razširila po vsem svetu in ohromila ves svet, posebno in težavno. Knjižnice so ostale zaprte. Onemogočene so bile številne dejavnosti, prireditve ter druženja. Tudi Knjižnica Velenje je bila postavljena pred izzive, saj »je bila nekaj časa povsem zaprta, nekaj časa smo delovali v omejenem obsegu – predvsem prek rezervacij gradiva in brez dostopa uporabnikov do polic. Velik del leta so bile zaustavljene vse prireditve v knjižnicah, nekaj časa so bile dovoljene v omejenem obsegu. Skratka različni ukrepi, ki pa so bili dostikrat povsem nepredvidljivi in smo se morali prilagajati iz dneva v dan.« (Knjižnica Velenje, 2021, str. 1).

Knjižnico smo s prostim pristopom odprli zopet v začetku maja 2021. Uporabniki so ob strogih ukrepih za zaježitev koronavirusne bolezni COVID-19 lahko prosto pristopili do knjižničnega gradiva. Ob upoštevanju ukrepov je Knjižnica Velenje ponovno organizirala dejavnosti za vse skupine uporabnikov. Uporaba računalnikov v knjižnici Velenje za uporabnike še vedno ni dovoljena. Kazalci obiska kažejo, da se je število aktivnih uporabnikov zmanjšalo za 11 %. Cilj Knjižnice Velenje v naslednjem letu je, da te uporabnike pridobimo nazaj.

Eden izmed pomembnejših ciljev Knjižnice Velenje je približati domoznansko gradivo uporabnikom. V ta namen smo pred poldrugim desetletjem pričeli z digitalizacijo domoznanskega gradiva. Za zagotavljanje shranjevanja in dostopa do digitaliziranih dokumentov smo vzpostavili digitalni domoznanski repozitorij Digidom.

4.2 DIGITALNI DOMOZNANSKI REPOZITORIJ DIGIDOM

V Knjižnici Velenje vse od leta 2006 bogatimo digitalno domoznansko zbirko. Trenutno ta zbirka obsega nekaj več kot 8.500 enot. Del te zbirke je predstavljen na spletni strani naše knjižnice, večji del zbirke pa je zaradi omejitev avtorskih pravic dostopen izključno v prostorih knjižnice v Velenju na posebnem računalniku, ki ni povezan s spletom in ne omogoča tiskanja ali kopiranja gradiva.

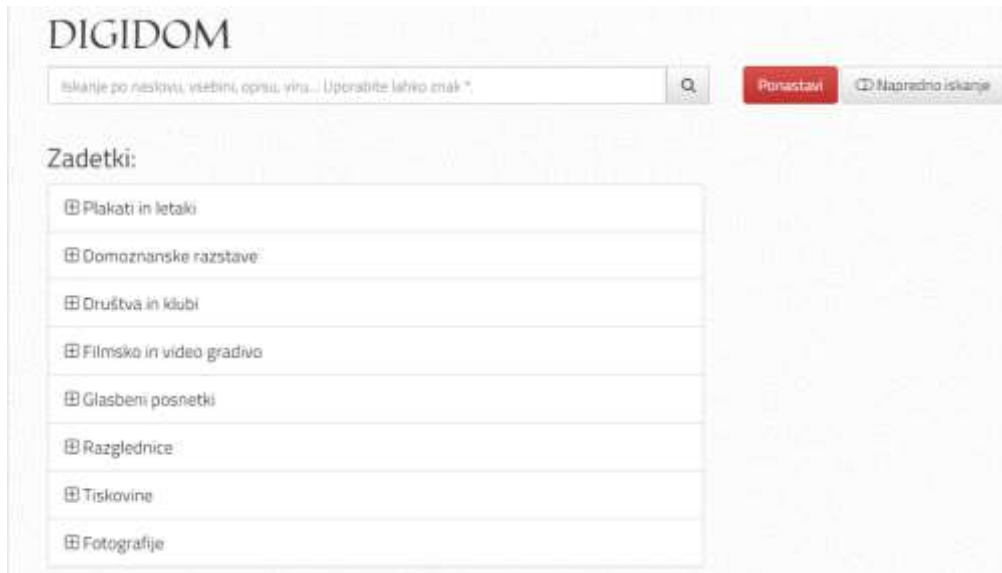
Prva verzija Digidoma (Slika 1) je bila prirejena namizna slika, ki je uporabnika usmerjala v iskanje želenega gradiva. Namizna slika je bila sestavljena iz devetih glavnih map: domoznanske razstave, razglednice, fotografije, glasbeni posnetki, plakati in letaki, filmsko gradivo, droben tisk, časopisi in knjige. Znotraj teh map je bilo gradivo zbrano še v podmapah. Prav tako so bili na namizni sliki uporabniku posredovani glavni napotki oz. navodila za uporabo Digidoma (pomikanje po mapah, odpiranje datoteke ipd.).

Slika 1: Prva verzija Digidom-a (Vir: interni arhiv Knjižnice Velenje)

Grmovšek (2017) razloži, da je s povečevanjem števila gradiva ta sistem postal nepregleden in pokazala se je potreba po oblikovanju aplikacije in s tem iskalnika, ki bi omogočal iskanje med shranjenimi dokumenti. Spletno aplikacijo z iskalnikom je izdelalo velenjsko podjetje Prosplet d. o. o. Aplikacija je razdeljena na administrativni vmesnik za vnašanje vsebin in uporabniški vmesnik za pregledovanje podatkov. Aplikacija je izdelana z uporabo tehnoloških standardov za predstavitev multimedijskih vrst gradiva.

V naslednji verziji aplikacije smo vsebino Digidoma razdelili na osem področij oz. zbirk: Plakati in letaki, Domoznanske razstave, Društva in klubi, Filmsko in video gradivo, Glasbeni posnetki, Razglednice, Tiskovine in Fotografije (Slika 3).

Slika 2: Osnovna stran uporabniškega vmesnika

Kot je prikazano na Sliki 2 so metapodatki digitalnih vsebin obdelani v standardu Dublin Core s petnajstimi polji. Polja, označena z rdečo zvezdico morajo biti obvezno izpolnjena.

The screenshot shows the 'Digidom CMS' interface for adding a new record. The form is titled 'Uredi Poglavlje: Datoteke' and 'Dodaj'. The left sidebar lists various categories like 'Kategorija', 'Naslov', 'Datum', etc. The main form area contains the following fields and values:

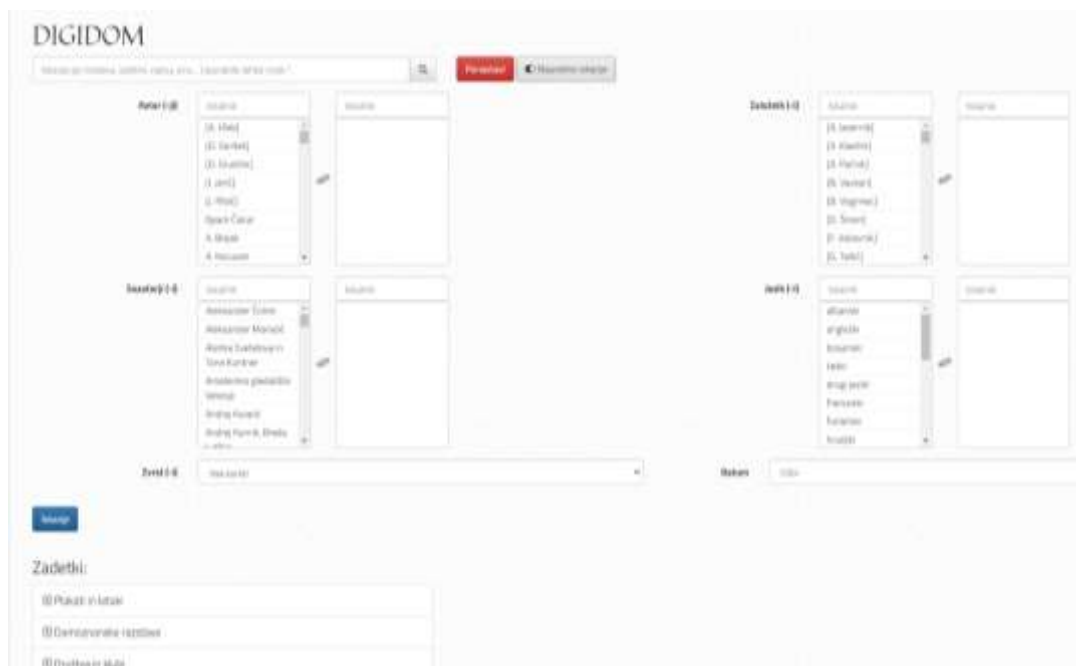
- Kategorija:** Tiskovine / Kajuhova zbirka / Kajuhova zapuščina v lasti družine Melič/Kajuhove rokopisne zapuščine/Štatis 2
- Naslov:** Moja pesem 3
- Opis:** pesnja, slovenski pesnik, zapuščina, rokopis, Karel Destovnik Kajuh
- Opis:** Osnutek pesni Moja pesem. Pesem je brez naslova. Rokopis na dveh straneh lista. Na drugi strani lista je seznam 16 pesmi. Prva stran paginirana 40.
- Avtorji:** Iščite avtorja ali vnesite novega. Dodaj avtorja. Karel Destovnik Kajuh
- Založniki:** Iščite založnika ali vnesite novega. Dodaj založnika
- Sodrževalci:** Iščite sodrževalca ali vnesite novega. Dodaj sodrževalca
- Datum:** 1940?
- Črtil:** Besedilo
- Format:** PDF
- Vr:** štirica Kajuhova zapuščina v lasti družine Melič
- Jezik:** slovenski
- Pokrajina:** 20. stoletje, Slovenija
- Avtorske pravice:**
- Pravice (avtorji?):** Ona / Ona
- Status datoteke:** Ni nalagan
- Nalaganje datoteke:** Odprti vmesnik za nalaganje
- Prejeto datoteko:** 202409-10g4tind.pdf

At the bottom, there are buttons for 'Shrani' and 'Shrani in kopiraj'.

Slika 3: Primer opisa z metapodatki

Že Grmovšek (2017) je navedel, da je zbirka glasbeno in filmsko ter video gradivo najobsežnejša zbirka Digidoma. Filmi so različnih žanrov, ki se navezujejo na Velenje in okolico. V tiskovinah so poleg digitaliziranih knjig in knjižnih zbirk tudi drobni tiski, katalogi in zloženke, lokalni periodični tiski, raziskovalne naloge ter nekatera diplomska, magistrska in doktorska dela. Zbirko fotografij sestavljajo osebni fotografski arhivi, kot npr. del arhiva fotografij velenjskega foto kluba Zrno. Zbirka Domoznanske razstave vključuje digitalizirane domoznanske razstave, ki so bile predstavljene v Knjižnici Velenje. Zbirko Plakati in letaki sestavljajo reklamni plakati prireditve v Velenju. Zbirka Razglednic je nadalje razdeljena na posamezne kraje v Šaleški dolini (Velenje, Topolšica, Šoštanj), nato še na različna obdobja (do 1. svetovne vojne, med 1. in 2. svetovno vojno, med 2. svetovno vojno ter po 2. svetovni vojni). Zbirko Društva in klubi sestavlja arhiv foto kluba Zrno.

Uporabniški vmesnik je sestavljen iz iskalnika in pregledovalnika. Iskalnik omogoča poleg enostavnega, osnovnega iskanja po naslovu, opisu in viru tudi napredno iskanje po avtorjih, soavtorjih, založniku, jeziku, datumu nastanka in zvrsteh.

Slika 4: Primer uporabniškega vmesnika v naprednem iskanju

Slika 5 nam prikazuje primer digitalnega dokumenta, ki vsebuje osnovni opis z vsemi metapodatki ter polno besedilo (tekst, slika, zvok, video).

Slika 5: Z metapodatki opisana datoteka

5 RAZISKAVA

5.1 NAMEN IN CILJI NALOGE

V pisni nalogi obravnavamo digitalna skladišča (repozitorij) knjižničnega gradiva. Digitalni repozitorij je ena izmed aplikacij, ki omogoča shranjevanje, vzdrževanje ter dostop do dokumentov. Možnosti ohranjanja kulturne dediščine so se tako bistveno izboljšale, posledično se je domoznanska dejavnost bistveno nadgradila. V raziskavi je predstavljen digitalni domoznanski repozitorij Knjižnice Velenje, poimenovan Digidom. Z raziskavo smo želeli pridobiti mnenje uporabnikov o prepoznavnosti ter uporabi Digidoma ter odgovore na vprašanja ali uporabniki Knjižnice Velenje poznajo Digidom, ali vedo katere vsebine ponuja Digidom, v kakšne namene ga uporabljajo, katere vsebine jih zanimajo. Rezultati bodo Knjižnici Velenje pomagali prepoznati področja, ki jih je potrebno izboljšati na področju

digitalnega domoznanskega repozitorija Digidom. Ugotovitve bodo v pomoč pri oblikovanju nadgrajevanja digitalnega repozitorija Digidom.

5.2 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

S pomočjo rezultatov raziskave smo pridobili odgovore uporabnikov Knjižnice Velenje na naslednja raziskovalna vprašanja:

1. Ali uporabniki Knjižnice Velenje poznajo Digidom?
2. Ali vedo katere vsebine ponuja Digidom,?
3. V kakšne namene ga uporabljajo?
4. Katere vsebine jih zanimajo?
5. Ali bi Digidom večkrat uporabljali, če bi bil dosegljiv na spletu?

Analizo raziskovalnih podatkov smo opravili s pomočjo orodja za spletno anketiranje Ika. Pri analizi anket bomo uporabili kvantitativne metode obdelave podatkov, rezultate bomo predstavili tekstovno ter v obliki grafikonov.

5.3 PREDPOSTAVKE IN HIPOTEZE

Glede na raziskovalna vprašanja smo postavili naslednje hipoteze:

H1: Digidom je poznan širšemu krogu uporabnikom Knjižnice Velenje.

H2: Uporabniki Knjižnice Velenje bodo Digidom večkrat uporabljali, ko bo dosegljiv na spletu in ne samo v prostorih knjižnice.

H3: Večje zanimanje za domoznanske vsebine opazamo pri starejših uporabnikih.

H4: Zanimanje za posamezne tematske sklope digitalne domoznanskega repozitorija Digidom je odvisno od spola uporabnika.

H5: Zanimanje za posamezne tematske sklope digitalne domoznanskega repozitorija Digidom je odvisno izobrazbe uporabnika.

5.4 METODOLOGIJA DELA

Naloga je razdeljena na teoretični in empirični del. V teoretičnem delu smo na osnovi domače in tuje literature predstavili različne definicije termina repozitorij. V empiričnem delu je

predstavljena raziskava o prepoznavnosti digitalnega domoznanskega repozitorija Digidom, ki je bila opravljena v Knjižnici Velenje. Predstavljene so hipoteze, metodologija in rezultati raziskave. V nadaljevanju smo preverili hipoteze, v zaključku pa so povzeti glavni rezultati in na podlagi rezultatov podane možnosti za izboljšave.

Prvo pilotsko anketiranje, s katerim smo preverjali razumljivost anketnega vprašalnika, smo izvedli 24. 6. 2021 v Knjižnici Velenje. Načrtovano anketo smo izvedli v obdobju med 1. 7. 2021 in 31. 8. 2021.

Raziskovalni podatki so pridobljeni s pomočjo ankete. Pri načrtovanju ankete smo želeli omogočiti izpolnjevanje anketnih vprašalnikov vsem skupinam uporabnikom, tako tistim, ki bi raje izpolnili spletno anketo kot tudi tistim, ki bi raje izpolnili anketo v tiskani obliki. Del anket smo tako zbirali preko spletne ankete, drugi del pa preko ankete v tiskani obliki, ki je bila na voljo v Knjižnici Velenje. V knjižnici je bila na voljo le anketa v tiskani obliki, saj zaradi ukrepov za zaježitev koronavirusne bolezni 2019 (COVID-19), uporaba računalnikov za uporabnike ni bila dovoljena. K reševanju ankete smo uporabnike Knjižnice Velenje povabili preko družbenih omrežij, spletne strani Knjižnice Velenje ter preko elektronske pošte uporabnikom, ki prejemajo obvestila o dogodkih Knjižnice Velenje. K izpolnjevanju tiskane ankete smo vabili vse uporabnike, ki ankete še niso izpolnili preko spleta. V ta namen smo v Knjižnici Velenje, na oddelku za izposajo, na posebno mizo namestili anketne vprašalnike, vabilo k izpolnjevanju ankete in skrinjico z odprtino, namenjeno oddaji izpolnjene ankete. Ankete, izpolnjene v tiskani obliki, smo ob koncu izvajanja ankete vnesli v okolje 1ka.

Anketni vprašalnik sestavlja 10 vprašanj zaprtega tipa. Pri dveh vprašanjih imajo anketiranci možnost izbrati več odgovorov. Pri enem vprašanju lahko uporabniki pripišejo tudi svoje želje glede tematskih vsebin Digidoma. Pet vprašanj je demografskih. Pridobljene podatke smo statistično analizirali in primerjali z danimi predpostavkami ter potrdili oz. ovrgli postavljene hipoteze.

6 REZULTATI RAZISKAVE IN INTERPRETACIJA

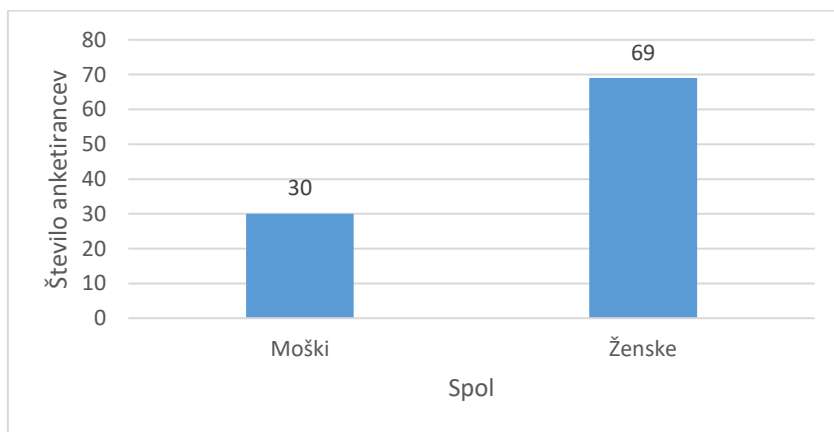
6.1 ANALIZA RAZISKAVE DIGITALNI DOMOZNANSKI REPOZITORIJ DIGIDOM

Vprašanja v anketi se nanašajo izključno na Knjižnico Velenje. Z raziskavo smo želeli pridobiti mnenja uporabnikov Knjižnice Velenje, v kolikšni meri so seznanjeni in uporabljajo Digidom. Anketni vprašalnik je sestavljen iz desetih enostavnih vprašanj; vseh deset vprašanj je zaprtega tipa, eno vprašanje je bilo odprtega tipa, da so anketiranci imeli možnost dodati svoje predloge. V Knjižnici Velenje so lahko uporabniki izpolnili anketni vprašalnik v pisni obliki. Teh je bilo devet. Ob koncu izvajanja ankete smo jih sami vnesli v spletno okolje 1ka.

Uvodno stran spletne ankete z nagovorom je odprlo 346 uporabnikov, na anketni vprašalnik je nadaljevalo 122 uporabnikov. Anketni vprašalnik je začelo izpolnjevati 109 uporabnikov. Od tega je izpolnilo anketni vprašalnik v celoti 95 uporabnikov, 4 delno, a so še vedno primerni za namene raziskave, v treh primerih je ostala anketa prazna v celoti. Skupno smo pridobili 99 uporabno izpolnjenih anketnih vprašalnikov.

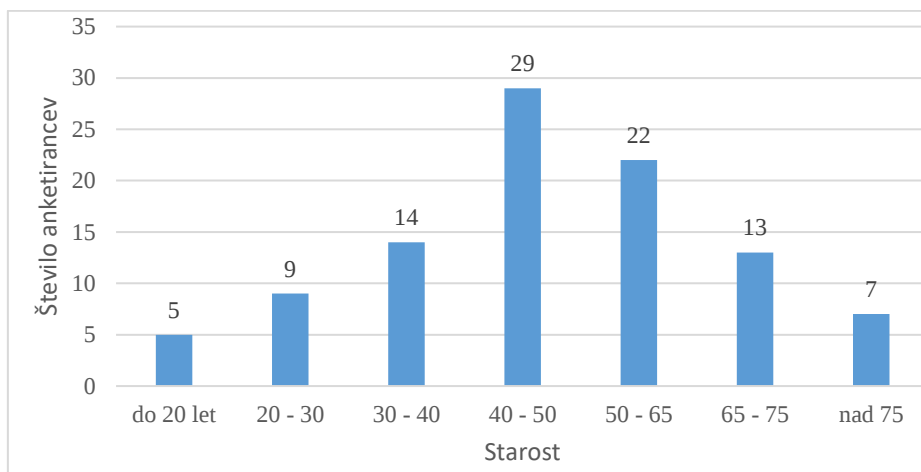
6.1.1 Demografski podatki o anketirancih

V vzorcu 99 izpolnjenih anketnih vprašalnikov, ki so jih izpolnili uporabniki Knjižnice Velenje, je odgovorilo 30 moških in 69 žensk (Slika 6).

Slika 6: Spol anketirancev

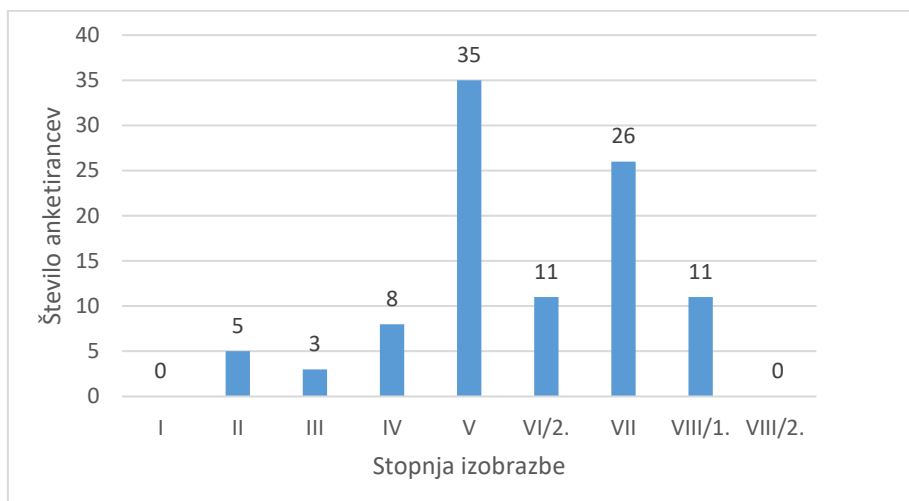
Največ anketirancev (teh je 29) sodi v starostno skupino od 40 do 50 let, 22 anketirancev je starih med 50 in 65 let. Med 30 in 40 let je starih 14 anketirancev, 13 jih je bilo starih med 65 in 75 let, 9 anketiranih je starih med 20 in 30 let, 7 nad 75 let. Pet anketirancev je bilo mlajših od 20 let (Slika 7).

Slika 7: Starost anketirancev

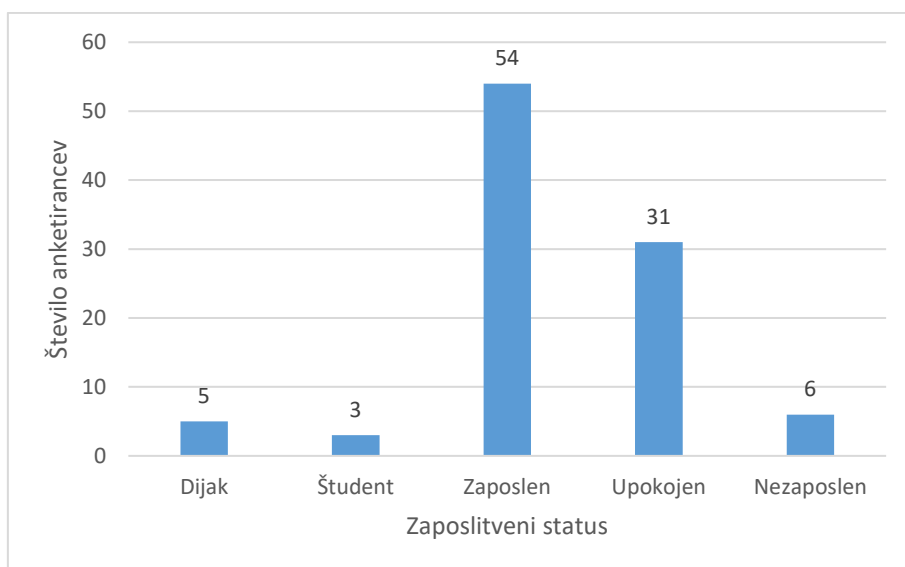
Stopnjo izobrazbe anketirancev prikazuje Slika 8. Večina anketirancev (35) ima gimnazijsko, srednje poklicno-tehniško izobraževanje, srednje tehniško oz. drugo strokovno izobraževanje (4-letno), ki je označeno s V. stopnjo izobrazbe. Sledi specializacija po visokošolskem strokovnem programu, univerzitetni program oziroma VII. stopnja ali 2. bolonjska stopnja (26 anketirancev). 11 anketirancev ima končano specializacijo po višješolskem programu ali visokošolsko strokovni program s VI/2. stopnjo izobrazbe in specializacijo po univerzitetnem programu ter magisterij znanosti s VIII/1. stopnjo izobrazbe. 8 anketirancev ima 3-letno srednje poklicno izobraževanje ali IV. stopnjo izobrazbe. 5 anketirancev ima osnovnošolsko izobrazbo oz. II. stopnjo izobrazbe, trije pa dvoletno nižjo poklicno izobraževanje oz. III. stopnjo izobrazbe. Nihče izmed anketirancev nima nedokončane osnovne šole (I. stopnja izobrazbe) in nihče ni z izobrazbo doktorat znanosti (VIII/2. stopnja izobrazbe).

Na demografska vprašanja (v anketnem vprašalniku jih je bilo 5) je odgovorilo vseh 99 anketirancev.

Slika 8: Izobrazba anketirancev

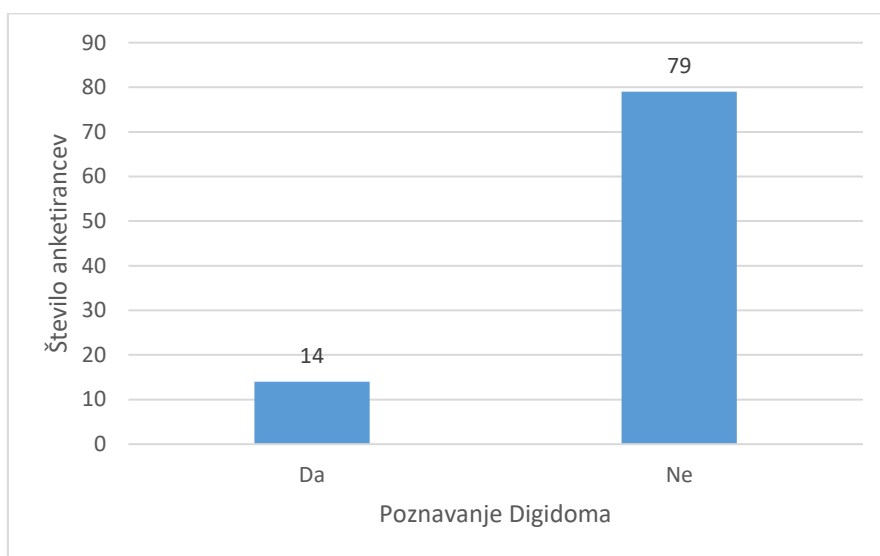
Slika 9 prikazuje zaposlitveni status anketirancev. V večini, 54 anketirancev, je zaposlenih. Sledijo upokojenci, teh je 31, nezaposlenih je 6, dijakov je bilo 5. Najmanj je bilo študentov, bili so samo trije.

Slika 9: Zaposlitveni status anketirancev

6.1.2 Prepoznavnost in uporaba domoznanskega digitalnega repozitorija Digidom Knjižnice Velenje

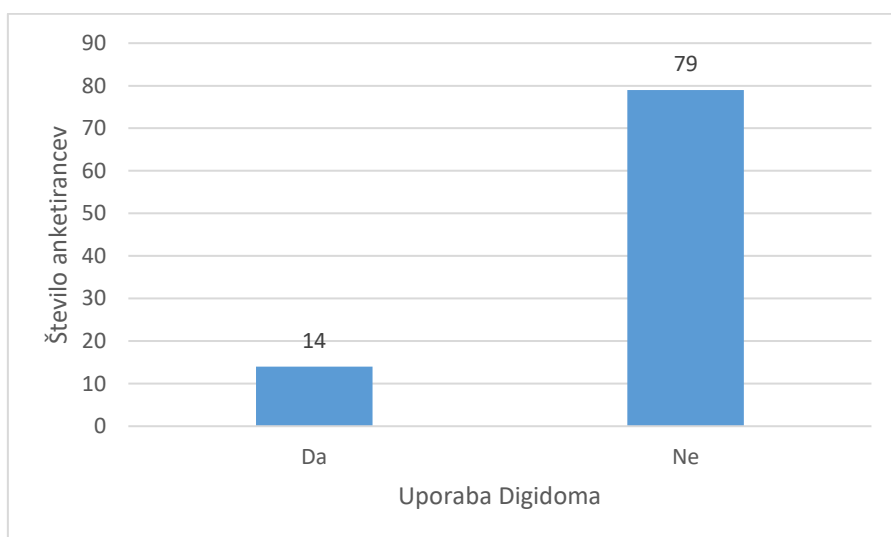
Vprašanja od 5 do 10 se navezujejo na prepoznavnost in uporabo domoznanskega digitalnega repozitorija Digidom v Knjižnici Velenje. Na peto vprašanje »Ali poznate Digidom?« so odgovorili vsi anketiranci. Pričakovali smo, da bodo rezultati anketiranci potrdili zastavljeno hipotezo, da je domoznanski digitalni repozitorij poznan širšemu krogu uporabnikov. Nasprotno pa je velika večina anketirancev (kar 73, kar predstavlja 74 %) odgovorila, da Digidoma ne pozna. Digidom pozna 26 anketirancev, kar predstavlja 26 %.

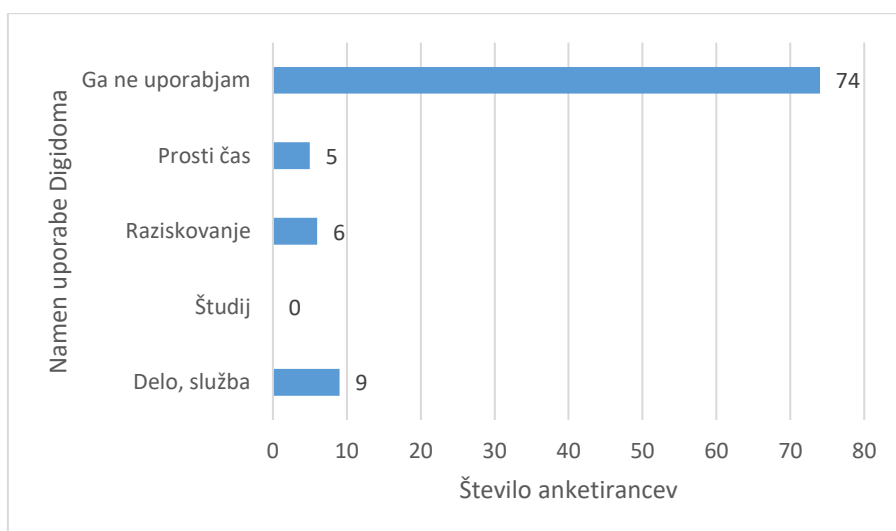
Slika 10: Ali poznate Digidom?

V nadaljevanju nas je zanimalo, ali anketiranci vedo, katere vsebine ponuja Digidom. Skladno z odgovori v prejšnjem vprašanju, je tudi pri tem vprašanju večina oziroma 79 anketirancev, odgovorilo z »Ne vem«. Vsebine Digidoma pozna le 14 anketirancev. 6 anketirancev na to vprašanje ni odgovorilo.

Na naslednje vprašanje »Ali ste že pregledovali vsebine Digidoma?«, je 79 anketirancev odgovorilo z »Ne« in le 14 anketirancev je odgovorilo, da so že pregledovali vsebine Digidoma. Kot je razvidno iz Slike 11 in Slike 12, je 9 anketirancev pregledovalo Digidom v zvezi s službo ali delom, 6 za namene raziskovanja in 5 anketirancev v prostem času, torej zaradi lastnega zanimanja. Tudi na to vprašanje je večina anketirancev odgovorila, da Digidoma ne uporablja.

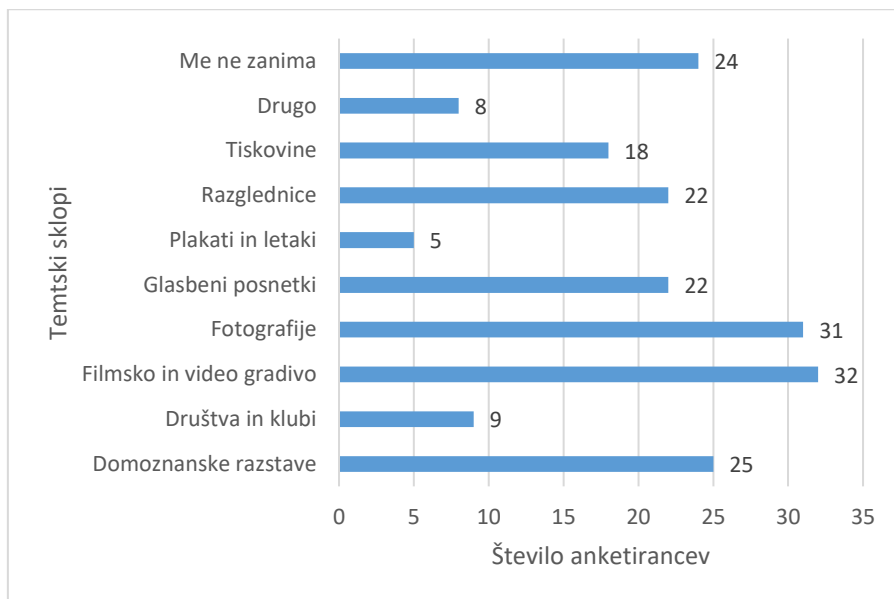

Slika 11: Ali ste že pregledovali vsebine Digidoma?

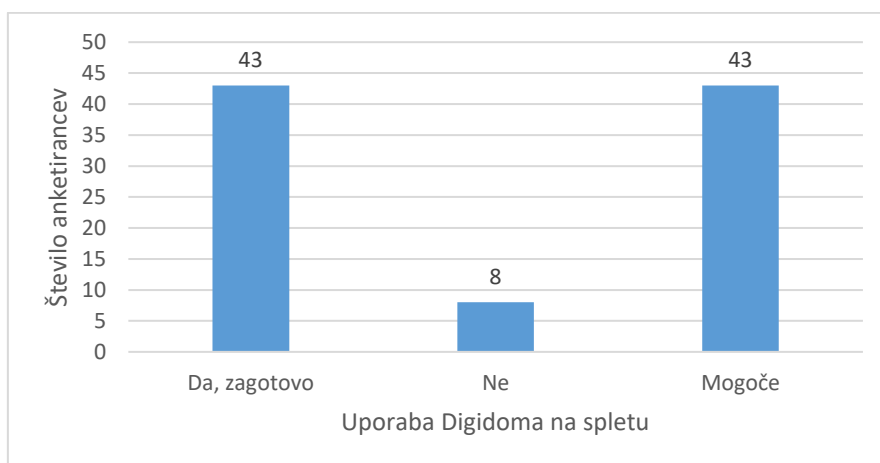
Slika 12: V kakšne namene ste uporabljali Digidom?

Odgovori na deveto vprašanje, prikazani na Sliki 13, pri katerem smo spraševali po tematskih sklopih Digidoma, so anketiranci odgovarjali zelo različno. Med odgovori prevladujejo filmsko in video gradivo (32, kar je 35 %), fotografije (31 oz. 34 %) ter domoznanske razstave (25, 27 %). Kar 26 % anketiranih je odgovorilo, da jih Digidom ne zanima. Pri tem vprašanju so anketiranci imeli možnost podati svoje predloge. Odgovori so zelo zanimivi in dodatno razsvetljujejo nepoznavanje Digidoma. Pod drugo so anketiranci zapisali: »Nisem vedel, da to obstaja«, »Mogoče ga bom zdaj uporabljala«, »Bom pregledal vsebino«. Eden izmed anketirancev je napisal, da ne ve, kaj to pomeni. Na mestu bi bil razmislek o preimenovanju naslovov tematskih sklopov, ki bi bili natančnejši, uporabniku razumljivejši.

Slika 13: Kateri tematski sklopi Digidoma vas zanimajo?

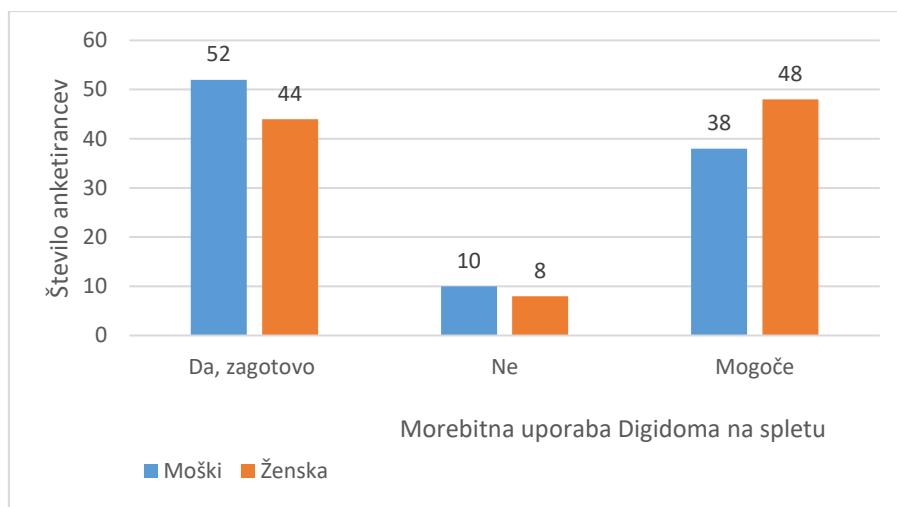
Pri zadnjem vprašanju (Slika 14) nas je zanimalo ali bi uporabljali Digidom pogosteje, če bi bil dostopen na spletu. Skoraj vsi so bili naklonjeni tej možnosti; 43 anketirancev je odgovorilo z »Da, zagotovo«, 43 anketirancev je odgovorilo »Mogoče«, le 8 anketirancev ga tudi če bi bil Digidom prosto dostopen na spletu Digidoma ne bi uporabljalo. 5 anketirancev na vprašanje ni odgovorilo.

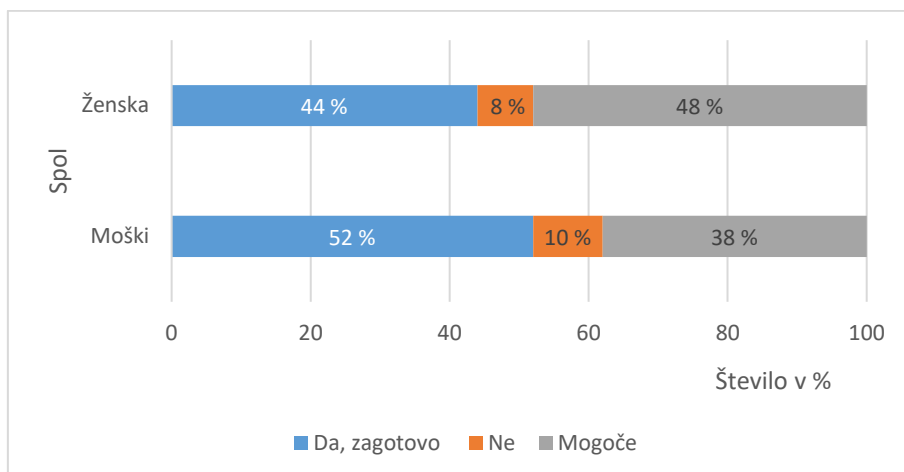
Slika 14: Ali bi uporabljali Digidom, če bi bil dostopen na spletu?

6.1.3 Primerjava posameznih spremenljivk

Slika 15 prikazuje kako se odgovori na vprašanje »Ali bi uporabljali Digidom, če bi bil dostopen na spletu?« razlikujejo glede na spol anketirancev. Pri tem smo označili kot odvisno spremenljivko vprašanje »Ali bi pogosteje uporabljali Digidom, če bi bil dostopen na spletu?«, neodvisno pa spremenljivko »Spol«. Odvisna spremenljivka je odvisna od več dejavnikov, drugih vplivov. Neodvisna spremenljivka je spremenljivka, ki stoji sama zase in se ne spreminja zaradi ostalih spremenljivk. Na to vprašanje je odgovorilo 95 anketirancev, od tega 29 moških in 66 žensk. Ugotovili smo, da se odgovori v manjši meri razlikujejo, vendar ni bistvenih razlik. Nekaj več kot polovica moških anketirancev, natančneje 15 oziroma 52 % (Slika 15), je odgovorilo z »Da, zagotovo«. Odgovor »Mogoče« je izbralo 11 anketirancev ali 38 %. Odgovor »Ne« so izbrali 3 moški, kar predstavlja 10 %. Odgovori žensk se malce razlikujejo. Večina žensk, 32 oziroma 48 % je izbrala odgovor »Mogoče«, odgovor »Da, zagotovo« je izbralo 29 žensk, kar je 44 %, 5 anketirank je odgovorilo z »Ne«. To predstavlja 8 %.

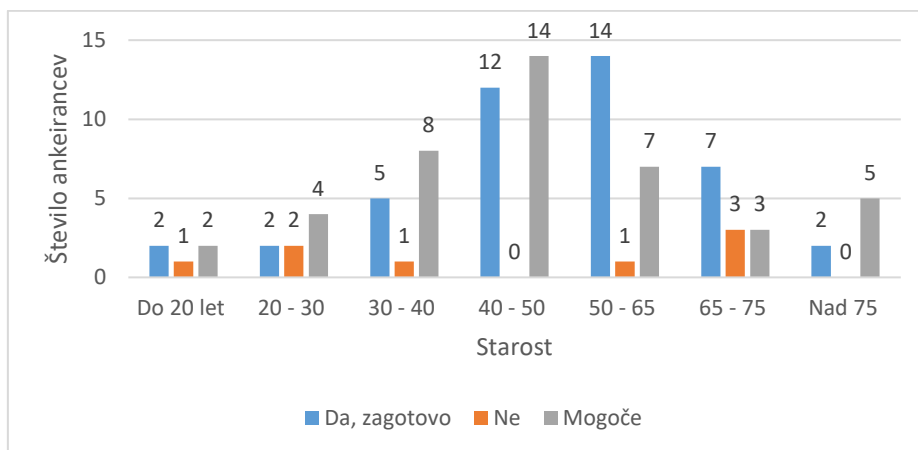
Slika 15: Primerjava spremenljivk spol in odgovorov na vprašanje »Ali bi uporabljali Digidom, če bi bil dostopen na spletu?«

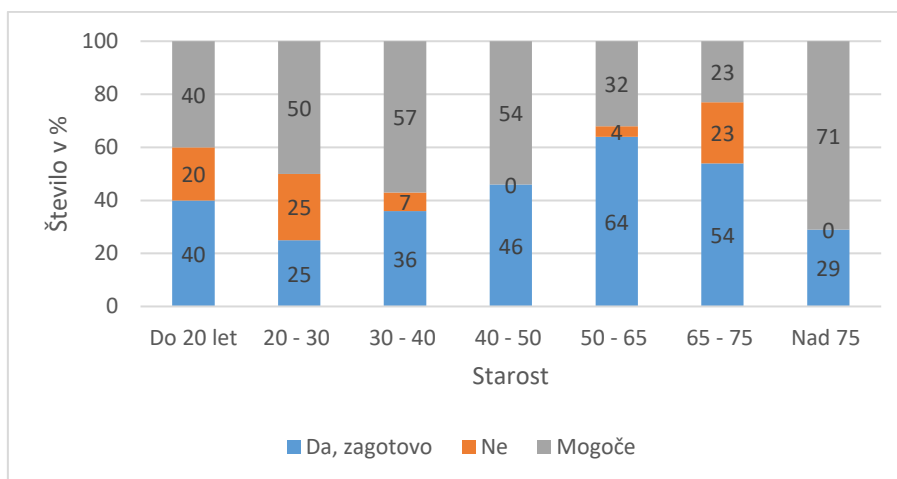
Slika 16: Primerjava spremenljivk spol in odgovorov na vprašanje »Ali bi uporabljali Digidom, če bi bil dostopen na spletu?« v odstotkih

Slika 17 prikazuje kako se odgovori na vprašanje »Ali bi uporabljali Digidom, če bi bil dostopen na spletu?« razlikujejo glede na starost anketirancev . Na to vprašanje je odgovorilo 95 anketirancev. Ugotovili smo, da je največje zanimanje za digitalno domoznansko zbirko pri anketirancih starih med 50 in 65 let. 64 % jih je odgovorilo »Da, zagotovo«, 32 % »Mogoče« in 4 % »Ne«. V starostni skupini med 40 in 50 let je odgovarjalo 26 anketirancev. Nihče ni odgovoril z »Ne«, 46 % je odgovorilo da bi Digidom na spletu zagotovo uporabljali in 54 % je izbralo odgovor »Mogoče«. V starostni skupini od 65 do 75 let je 54 % anketirancev odgovorilo, da bi Digidom na spletu zagotovo uporabljali, 23 % bi ga mogoče uporabljalo in 23 % anketirancev Digidoma tudi na spletu ne bi uporabljali. 29 % anketirancev nad 75 let je odgovorilo z »Da, zagotovo« in 71 % z »Mogoče«. Nihče pa ni izbral odgovora »Ne«.

Rezultati ankete kažejo, da je nekoliko manjše zanimanja za digitalno domoznansko pri mlajših. Zanimanje za digitalno domoznansko zbirko narašča s starostjo anketirancev.

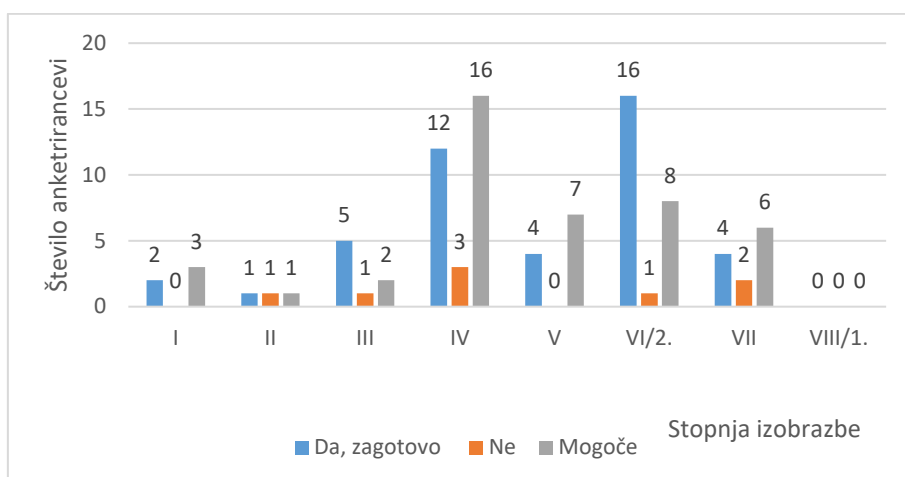

Slika 17: Primerjava spremenljivk starost in odgovorov na vprašanje »Ali bi uporabljali Digidom, če bi bil dostopen na spletu?«

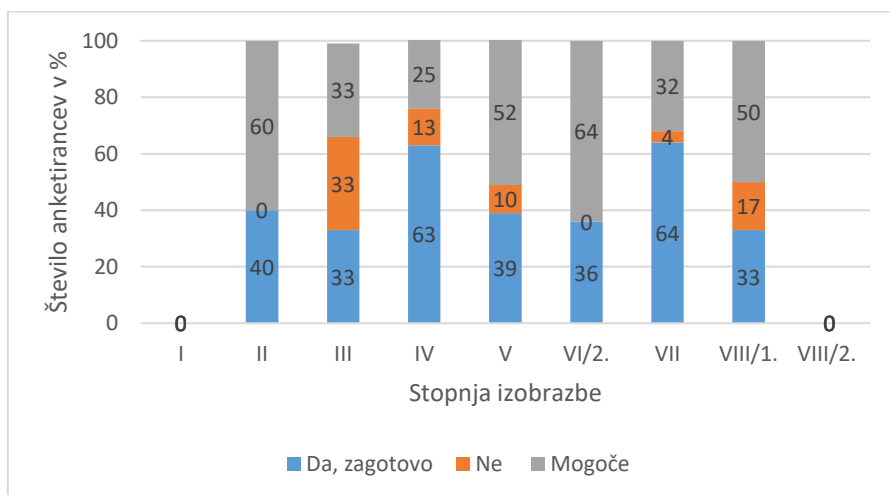

Slika 18: Primerjava spremenljivk starost in odgovorov na vprašanje »Ali bi uporabljali Digidom, če bi bil dostopen na spletu?« v odstotkih

V nadaljevanju smo primerjali, kako stopnja izobrazbe anketirancev vpliva na njihovo mnenje o uporabi Digidoma. Na to vprašanje je odgovorilo 95 anketirancev. Rezultate prikazujeta Slika 19 in Slika 20. V vseh skupinah anketirancev ne glede na izobrazbo prevladujeta odgovora »Da, zagotovo« ali »Mogoče«. Za odgovor »Ne« se je odločilo največ anketirancev z nižjo 2-letno izobrazbo, in sicer 33 %.

Slika 19: Primerjava spremenljivk izobrazbe in odgovorov na vprašanje »Ali bi uporabljali Digidom, če bi bil dostopen na spletu?«

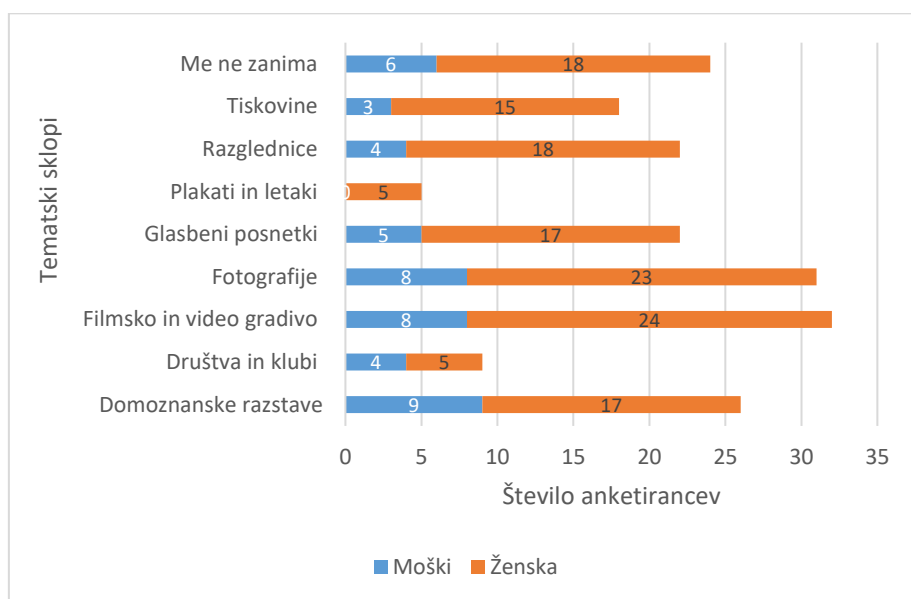

Slika 20: Primerjava spremenljivk izobrazba in odgovorov na vprašanje »Ali bi uporabljali Digidom, če bi bil dostopen na spletu?« v odstotkih

Nato smo primerjali, kako se razlikujejo odgovori na vprašanje o tematskih sklopih Digidoma glede na spol, starost in izobrazbo anketirancev. Pri vprašanju »Kateri tematski sklopi vas zanimajo?« so anketiranci imeli možnost izbrati več odgovorov ter dodati svoje predloge.

Najprej smo opravili primerjavo glede na spol. Rezultate prikazuje Slika 21. Moški anketiranci so izrazili največ zanimanja za »domoznanske razstave« (30 %, 9 anketirancev), »filmsko in video gradivo« (27 % oziroma 8 anketirancev), »fotografije« (27 % oziroma 8 anketirancev) ter »glasbene posnetke« (17 % oziroma 5 anketirancev). Odgovor »Me ne zanima« je izbralo 6 anketirancev, kar predstavlja 20 % anketirancev. Štiri anketirance (10 %) zanima tema »društva in klubi«, prav tako štirje so izbrali odgovor »razglednice«. Trije (10 %) so izbrali odgovor

»tiskovine«. Ženske so izrazile največ zanimanja za »filmsko in video gradivo« (35 %), »fotografije« (33 %), »glasbene posnetke« (25 %), »domoznanske razstave« (25 %) ter »tiskovine« (22 %). Odgovor »Me ne zanima« je izbralo 26 % anketiranih. Odgovori moških in žensk se nekoliko razlikujejo. Pri moških anketirancih so na prvem mestu »domoznanske razstave«, nato »filmsko in video gradivo« ter »fotografije«. Pri ženskih anketirankah pa je na prvem mestu »filmsko in video gradivo«, nato »fotografije«, »razglednice«, »glasbeni posnetki« in »domoznanske razstave«.

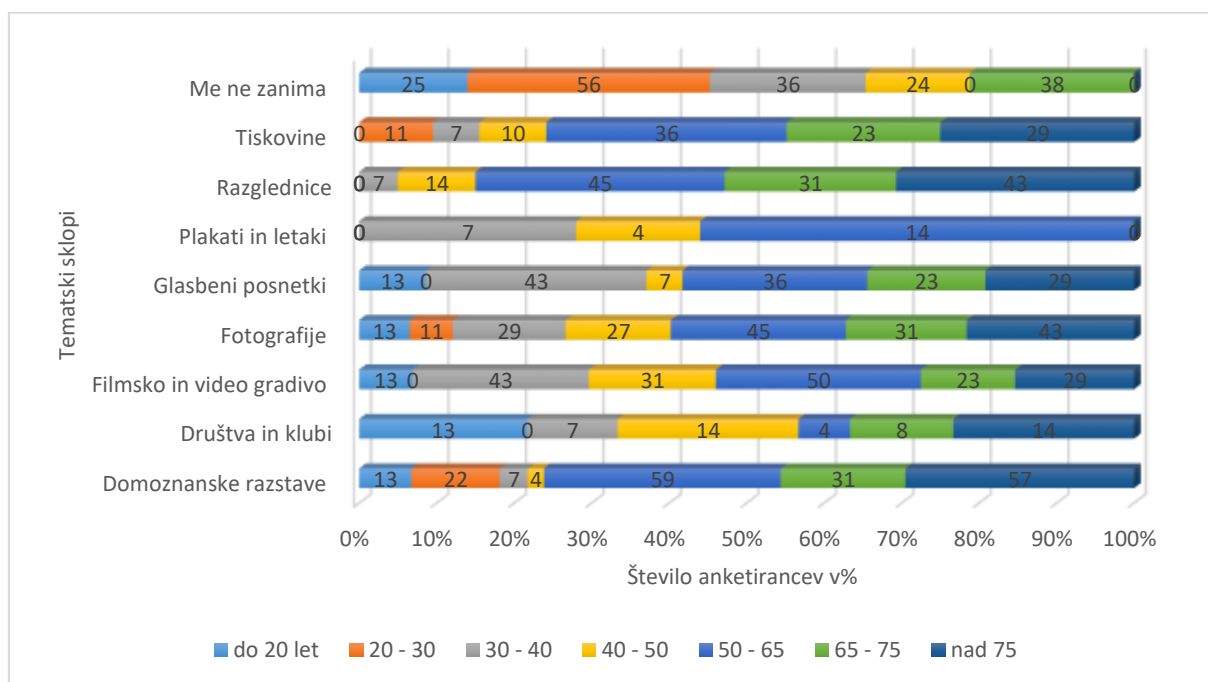
Slika 21: Primerjava spremenljivk spol in vprašanje »Kateri tematski sklopi Digidoma vas zanimajo?«

Primerjava starosti anketirancev in njihovega zanimanja za tematske sklope Digidoma je pokazala, da je zanimanje za posamezne zbirke različno. V vseh starostnih skupinah je največ zanimanja za naslednje tematske sklope: »domoznanske razstave«, »glasbeni posnetki«, »filmsko in video gradivo«, »razglednice« ter »fotografije«. Najmanj pa za tematska sklopa »društva in klubi« ter »plakati in letaki«.

Na Sliki 22 vidimo, da je v starostni skupini od 20 do 30 let kar 55 % anketirancev odgovorilo, da jih ne zanima nobeden izmed ponujenih tematskih sklopov Digidoma. Odgovor »domoznanske razstave« je v starostni skupini do 20 let izbralo 13 % anketirancev. V starostni skupini od 20 do 30 let 22 %, od 50 do 60 let 20 %, od 65 do 75 let 14 % in nad 75 let 22 %. Največ zanimanja za »filmsko in video gradivo« je pri starostni skupini od 30 do 40 let, in sicer 23 % ter 50 do 65 let 17 %. Za tovrstno gradivo se ni odločil nihče iz starostne skupine od 20 do 30 let. Za »glasbene posnetke« je največ zanimanja v starostni skupini od 30 do 40 let. Pri

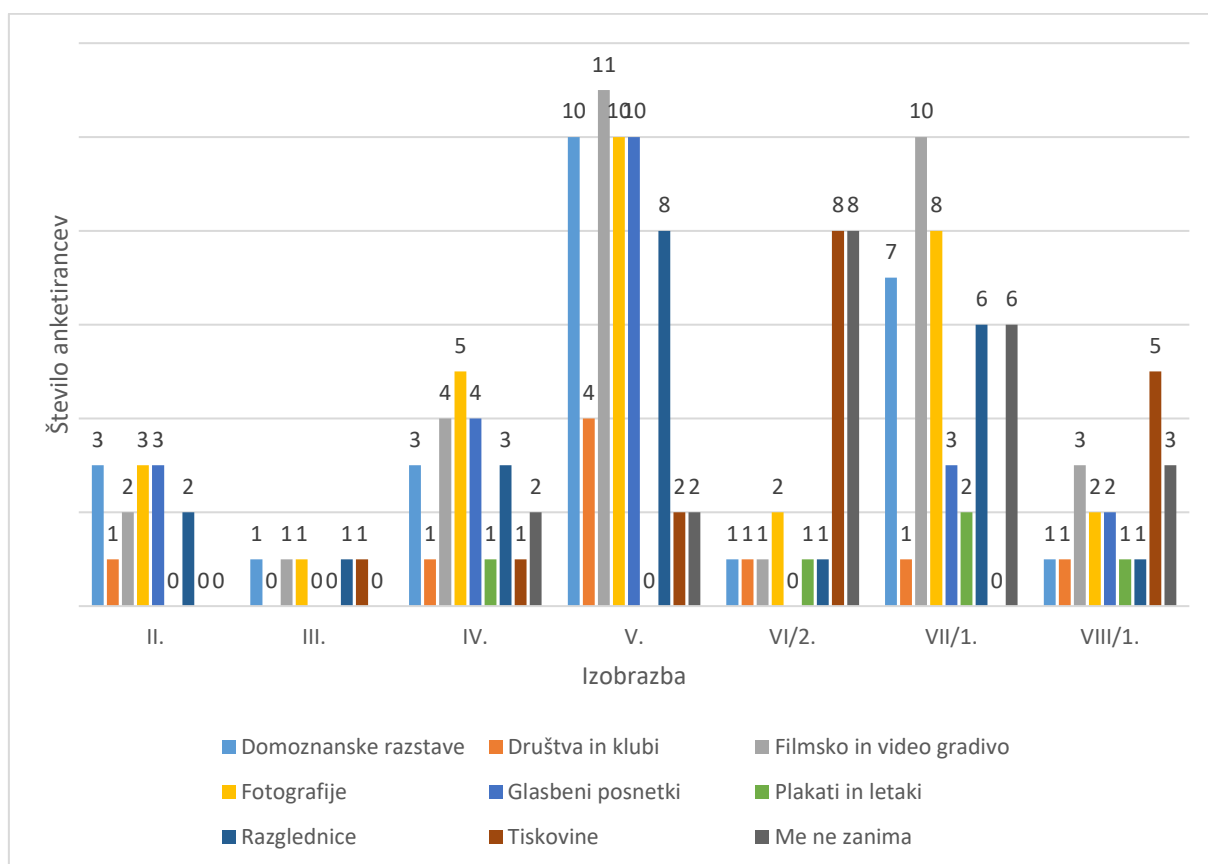
ostalnih starostnih skupinah se odstotek giblje med 10 in 13 %. Za zbirko »razglednice« se je odločilo največ anketirancev iz starostne skupine nad 75 let (17 %). Za ta odgovor se ni odločil nihče iz starostne skupine do 20 let in od 20 do 30 let. »Tiskovine« so bile največkrat izbrane pri starostni skupini od do 20 let (13 %) in od 20 do 30 let (11 %). Kar 55 % anketirancev v starostni skupini od 20 do 30 let je odgovorilo, da jih ne zanima nobeden od naštetih tematskih sklopov. Glede na rezultate raziskave je zanimanje za tematske sklope Digidoma načeloma višje pri starejših anketirancih. Odstotek nezanimanja za digitalne domoznanske zbirke z višanjem staroste skupine upada. Izjema je starostna skupina od 65 do 75 let, saj je kar 38 % anketirancev odgovorilo, da jih ne zanima nobeden od tematskih sklopov.

Kot eden od razlogov za nezanimanje lahko iščemo tudi v nerazumljivih naslovih samih tematskih sklopov. Nekaj anketirancev je opozorilo, da ne razumejo, kakšne vsebine so predstavljene v tematskih sklopih »tiskovine«, »društva in klubi« ter »plakati in letaki«.

Slika 22: Primerjava spremenljivk starost in »Kateri tematski sklopi Digidoma vas zanimajo?«

Nazadnje smo primerjali še stopnjo izobrazbo anketirancev z njihovim zanimanjem za tematske sklope Digidoma. Rezultate prikazuje Slika 23.

Slika 23: Primerjava spremenljivk izobrazba in »Kateri tematski sklopi Digidoma vas zanimajo?«

Pri anketiranih z osnovnošolsko izobrazbo, teh je bilo 5, so trije anketiranci (60 %) izbrali odgovor »domoznanske razstave«, prav tako trije so izbrali odgovor »fotografije« ter »glasbeni posnetki«. Dva anketiranca (40 %) sta se odločila za »filmsko in video gradivo« ter »razglednice«. Le eden (20 %) je izbral tematski sklop »društva in klubi« ter »tiskovine«. Nihče izmed anketirancev ni izbral odgovora »Me ne zanima«.

Pri anketiranih z nižjo (dvoletno) poklicno izobrazbo (bili so trije) sta dva odgovorila, da ju to ne zanima. Eden je izbral odgovore »domoznanske razstave«, »filmsko in video gradivo«, »fotografije«, »razglednice« in »tiskovine«. Anketiranci s srednjo (triletno) poklicno izobrazbo, teh je bilo 8, sta dva (25 %) odgovorila, da ju to ne zanima. Največ anketirancev, 5 oziroma 62 %, je izbralo odgovor »fotografije«. Štirje anketiranci (50 %) so se odločili za »filmsko in video gradivo« ter »glasbene posnetke«. »Domoznanske razstave« so izbrali trije anketiranci, prav tako tudi »razglednice«. Dva anketiranca sta izbrala »tiskovine«. Najmanj anketirancev, le eden, se je odločil za zbirko »društva in klubi« ter zbirko »plakati in letaki«.

Najštevilčnejša je skupina s srednjo strokovno štiriletno izobrazbo (35 anketirancev), kjer je največ anketirancev (11 oz. 31 %) izbralo odgovor »filmsko in video gradivo«, 10 anketiranih (28 %) je izbralo »domoznanske razstave«, »fotografije« ter »glasbene posnetke«. Osem anketirancev je odgovorilo »razglednice« ter »tiskovine«. Štirje so odgovorili »društva in klubi«. Nihče ni izbral odgovora »plakati in letaki«. Osem (23 %) jih je odgovorilo, da jih ne zanima nobeden izmed ponujenih tematskih sklopov.

V skupini s specializacijo po višješolskem izobraževanju ter visokošolskega strokovnega programa, bilo jih je 11, je kar 6 anketirancev (54 %) odgovorilo, da jih to ne zanima, 2 sta izbrala »fotografije«, nihče ni izbral odgovora »tiskovine« ali »glasbeni posnetki«, ostale tematske sklope je izbral po en anketiranec.

V skupini z univerzitetno izobrazbo, teh je bilo 26, je največ anketirancev (10) odgovorilo »filmsko in video gradivo«, 8 »fotografije«, trije anketiranci (11 %) so odgovorili, da jih ne zanima nobeden izmed tematskih sklopov.

V skupini z magisterijem znanosti, teh anketirancev je bilo 11, so trije odgovorili, da jih ne zanima nobeden izmed tematskih sklopov. Trije so odgovorili »filmsko in video gradivo«, po dva sta izbrala odgovor »fotografije« ter »glasbeni posnetki«.

Pri vseh stopnjah izobrazbe se pojavijo kot najzanimivejši tematski sklop »domoznanske razstave«, »filmsko in video gradivo«, »fotografije«, »glasbeni posnetki«, »razglednice« in »tiskovine«. Nekoliko večje zanimanje za »domoznanske razstave« je pri tistih anketirancih, ki imajo osnovnošolsko izobrazbo. Anketiranci z nižjim dvoletnim poklicnim izobraževanjem so s 66 % izbrali odgovor, da jih to ne zanima. V skupini 3-letno srednje poklicno izobraževanje je največji odstotek anketirancev (62 %) izbralo »fotografije«. V skupini gimnazijsko izobraževanje je 31 % anketirancev izbralo »filmsko in video gradivo« in po 28 % »domoznanske razstave«, »fotografije« in »glasbeni posnetki«. V skupini visokošolsko izobraževanje je 54,5 % anketirancev odgovorilo, da jih ne zanima nobeden izmed ponujenih tematskih sklopov. Anketiranci z univerzitetno izobrazbo so največkrat (27 %) izbrali odgovor »filmsko in video gradivo«, prav tako tudi anketirani z 8. stopnjo izobrazbe oz. s specializacijo po univerzitetnem programu in z magisterijem znanosti.

6.2 PREVERJANJE HIPOTEZ

H1: Digidom je poznan širšemu krogu uporabnikom Knjižnice Velenje

Vprašanje 5 se je glasilo: »Ali poznate Digidom?«. Pričakovali smo, da bodo odgovori anketirancev potrdili zastavljeno hipotezo, da je domoznanski digitalni repozitorij poznan širšemu krogu uporabnikov. V nasprotju s pričakovanji je velika večina anketirancev, kar 73 (kar predstavlja 74 %) odgovorila, da Digidoma ne pozna. Digidom je poznan le 26 anketirancev, kar predstavlja 26 %. Razlog za to lahko iščemo v preskromni promociji samega Digidoma. Hipotezo smo zavrnili.

H2: Uporabniki Knjižnice Velenje bodo Digidom večkrat uporabljali, ko bo dosegljiv na spletu in ne samo v prostorih knjižnice.

V zadnjem, desetem vprašanju nas je zanimalo, ali bi anketiranci pogosteje uporabili Digidom, če bi bil prosto dostopen na spletu. Skoraj vsi so bili naklonjeni tej možnosti; 43 anketirancev je odgovorilo z »Da, zagotovo«, 43 anketirancev je odgovorilo »Mogoče«, le 8 anketirancev tudi če bi bil prosto dostopen na spletu Digidoma ne bi uporabljalo. 5 anketirancev na vprašanje ni odgovorilo. Hipotezo 2 smo potrdili.

H3: Večje zanimanje za domoznanske vsebine opazamo pri starejših uporabnikih.

Rezultati ankete so pokazali, da je 25 % anketirancev v starostni skupini do 20 let odgovorilo, da jih ti tematski sklopi ne zanimajo. Prav tako je v naslednji starostni skupini, od 20 do 30 let, zaznati nezanimanje za vsebine Digidoma. Kar 54 % anketirancev je odgovorilo, da jih vsebine oziroma tematski sklopi Digidoma ne zanimajo. Hipotezo smo delno potrdili.

H4: Zanimanje za posamezne tematske sklope digitalne domoznanskega repozitorija Digidom se razlikuje glede spol na uporabnika.

Hipotezo smo potrdili. Odgovori anketirancev so si sicer podobni, vendar pri moških anketirancih so na prvem mestu »domoznanske razstave«, nato »filmsko in video gradivo« ter »fotografije«. Pri ženskih anketirankah je na prvem mestu »filmsko in video gradivo«, nato »fotografije«, »razglednice«, »glasbeni posnetki« in »domoznanske razstave«. Tako moške kot ženske so najmanj zanimali tematska sklopa »plakati in letaki« ter »društva in klubi«.

H5: Zanimanje za digitalno domoznansko zbirko se razlikuje glede na izobrazbo uporabnika.

Hipotezo smo delno potrdili. Različne stopnje izobrazbe anketirancev pokažejo manjše razlike v zanimanju za posamezne tematske sklope digitalnega domoznanskega repozitorija Knjižnice

Velenje. Pri vseh stopnjah izobrazbe se pojavijo kot najzanimivejši tematski sklop »domoznanske razstave«, »filmsko in video gradivo«, »fotografije« ter »glasbeni posnetki«. Nekoliko večje zanimanje za domoznanske razstave pri tistih anketirancih, ki imajo osnovnošolsko izobrazbo. Anketiranci z nižjim dvoletnim poklicnim izobraževanjem so v 66 % izbrali odgovor, da jih tematski sklopi Digidoma ne zanimajo. V skupini 3-letno srednje poklicno izobraževanje je največji odstotek anketirancev (62 %) izbral »fotografije«. V skupini gimnazijsko izobraževanje je 31 % anketirancev izbralo »filmsko in video gradivo« in po 28 % »domoznanske razstave«, »fotografije« in »glasbeni posnetki«. V skupini visokošolsko izobraževanje je 54,5 % anketirancev odgovorilo, da jih nobeden izmed tematskih sklopov ne zanima. Anketiranci z univerzitetno izobrazbo so največkrat (27 %) izbrali odgovor »filmsko in video gradivo«. Enake odgovore smo dobili pri anketiranih s specializacijo po univerzitetnem programu in z magisterijem znanosti.

7 ZAKLJUČEK

»Z domoznansko dejavnostjo je knjižnica najtesneje povezana s svojim okoljem in hkrati potrjuje svojo dragoceno vlogo v družbi.« (Novljan, 2005, str. 1) Razvoj sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije in gradnja digitalnih zbirk, arhivov in repozitorijev so omogočili lažjo, enostavnejšo in hitrejšo dostopnost do gradiva in zato tudi večje zanimanje zanj. Do mnogih vsebin je omogočen dostop preko spleta in za pregledovanje le teh ni več potrebno fizično obiskati knjižnice.

Raziskava je pokazala, da je digitalni domoznanski repozitorij knjižničnega gradiva Digidom Knjižnice Velenje uporabnikom Knjižnice Velenje poznan v precej manjši meri, kot smo pričakovali. Kar 74 % anketirancev Digidoma ne pozna. Ta rezultat lahko povežemo s podatkom, da je uvodni nagovor odprlo 346 anketirancev, anketni vprašalnik pa je odprla le tretjina anketirancev, oziroma 122. z izpolnjevanjem anketnega vprašalnika je nadaljevalo 109 anketirancev. Morda jih je od nadaljevanja izpolnjevanja ankete odvrnilo ravno nepoznavanje obstoja samega Digidoma. Skladno s temi odgovori se glasijo tudi odgovori na naslednje vprašanje, ki se glasi: »Ali veste katere vsebine ponuja Digidom?«. Tudi na to vprašanje je 74 % anketirancev odgovorilo z »Ne vem« in le 26 % anketirancev je odgovorilo z »Vem«. Na podlagi teh odgovorov smo prvo hipotezo zavrnili. To nakazuje, da mora knjižnica za prepoznavnost digitalnega domoznanskega repozitorija Digidom narediti še veliko več in uporabnikom predstaviti dragoceno digitalno domoznansko repozitorij ter jih seznaniti o

njenem pomenu za lokalno skupnosti. V manjši meri je prvi korak storjen prav s tem anketnim vprašalnikom, saj je nekaj anketirancev dopisalo, da do sedaj niso vedeli za Digidom in da ga bodo sedaj pregledali.

Glede zanimanja za tematske sklope, ki jih vsebuje Digidom, so anketiranci v vseh starostnih skupinah, z manjšimi razlikami glede na izobrazbo in spol, izkazali največje zanimanje za filmsko in video gradivo, glasbene posnetke in domoznanske razstave, najmanj pa za tematske sklope »plakati in letaki« ter »društva in klubi«. Pri oznakah posameznih tematskih sklopov so anketiranci opozorili, da ne razumejo, kaj predstavlja npr. tematski sklop »tiskovine«. Hkrati z načrtovanim preimenovanjem Digidoma, ki je trenutno sestavljanka oz. okrajšava za digi(talno) dom(oznanstvo), bi bil na mestu tudi razmislek o preimenovanju posameznih tematskih sklopov tako, da bodo le-ti razumljivi vsakemu uporabniku.

Problematičen je dostop do Digidoma, ki je trenutno popolnoma onemogočen. Vsebine Digidoma je namreč mogoče pregledovati izključno na enem računalniku na domoznanskem oddelku v prostorih knjižnice v Velenju. Zaradi ukrepov za zaježitev koronavirusne bolezni (COVID-19) uporaba računalnikov v Knjižnici Velenje za uporabnike še vedno ni dovoljena. Da bi omogočili uporabnikom dostop do digitaliziranega domoznanskega gradiva, v Knjižnici Velenje pospešeno urejamo avtorske pravice, da bi lahko Digidom čim prej predstavili na splet ter tako omogočili pregledovanje vsebine tudi na daljavo.

Glede na rezultate raziskave uporabniki digitalnega domoznanskega repozitorija Knjižnice Velenje (Digidom) skoraj ne poznajo, večina anketirancev ne ve, da obstaja. Za prepoznavnost digitalnega domoznanskega repozitorija mora knjižnica narediti še veliko. Predvsem mora uporabnike seznaniti ter jim predstaviti bogate vsebine, do katerih lahko dostopajo. Bilo bi dobro, če bi se Knjižnica Velenje povezala z različnimi institucijami v lokalnem okolju, na primer z Ljudsko univerzo Velenje, Univerzo za tretje življenjsko obdobje, osnovnimi šolami ali Centrom srednjih šol, predstavila učiteljem (osredotočili bi se predvsem na učitelje zgodovine ter slovenščine) Digidom, vsebine Digidoma ter način in možnosti uporabe Digidoma.

Aktivnejše sodelovanje s prebivalci v lokalni skupnosti bi lahko vzpostavili z javnim pozivom in povabilom prebivalcem v lokalni skupnosti k sodelovanju dopolnjevanja domoznanskega repozitorija. Preko lokalnega časopisa ali lokalne radijske postaje bi jih lahko povabili k zbiranju starih razglednic ali fotografij. Pri tem bi poudarili, da bi razglednice v knjižnici v Velenju optično preslikali in jih takoj vrnili lastniku. Tako bi aktivno sodelovali pri samem dopolnjevanju Digidoma ter natančneje spoznali vsebine in možnosti uporabe Digidoma.

Uporabniki so izkazali precejšnje zanimanje za pregledovanje Digidoma na spletu. To nas spodbuja k čimprejšnji ureditvi avtorskih pravic, kar bi pomenilo, da bodo lahko uporabniki pregledovali Digidom na spletu, torej od koderkoli in kadarkoli, ne glede na delovni čas Knjižnice Velenje.

Z raziskavo se je pojavila potreba po dodatnih raziskavah, ki bi bile v pomoč pri ugotavljanju specifičnih potreb različnih skupin uporabnikov za večjo uporabo Digidoma.

8 NAVEDENI VIRI IN LITERATURA

- Ambrožič, M., Šavnik, M., Krstulović, Z., Katić, U. in Svoljšak, Š. (2006). *Strategija razvoja Digitalne knjižnice Slovenije – dLib.si 2007–2010*. Narodna in univerzitetna knjižnica.
- Arlitsch, K. in O'Brian, P. S. (2012). Invisible institutional repositories: addressing the low indexing ratios of IRs in Google Scholar. *Library Hi Tech*, 30(1), 60–81.
- Bogataj, J. (1992). *Sto srečanj z dediščino na Slovenskem*. Prešernova družba.
- Bon, M. (2011). Domoznanstvo v splošnih knjižnicah – zakonske in podzakonske podlage za zbiranje, obdelavo, varovanje in posredovanje domoznanskega gradiva. *Knjižničarske novice*, 21(7), 4–7.
- Brown, J. (2009). *Comparing consortial repositories: a model-driven analysis*. University College London. <https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/18977/1/18977.pdf>
- Cleveland, G. (1998). *Digital libraries: definition, issues and challenges*. International Federation of Library Association and Institutions. <https://archive.ifla.org/VI/5/op/udtop8/udt-op8.pdf>
- Digitalni repozitorij raziskovalnih organizacij Slovenije. (b. d.). *Uvodnik*. <http://dirros.openscience.si/info/index.php/slo/uvodnik>
- Doberšek, M. (2016). Ali je digitalizacija knjižničnega gradiva dobra naložba v prihodnost knjižnice? Desetletne izkušnje knjižnice Ivana Potrča Ptuj. V P. Štoka, M. Petrovič, S. Maček in S. Fras Popovič (ur.), *E-domoznanstvo: učinek sodobne informacijske tehnologije na domoznansko dejavnost v knjižnicah na Slovenskem* (str. 5–6). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.
- Doneva, R., Ivanov, S., Peneva, J. in Soitruva, K. (2012). Digitization of cultural heritage – standards, institutions, initiatives. V I. Kassimira, M. Dobрева, P. Stanchev in G. Totkov (ur.), *Access to digital cultural heritage: innovative applications of automated metadata generation* (str. 25–67). Plovdiv University Publishing House "Paisii

Hilendarski".

https://www.researchgate.net/publication/267295861_Chapter_1_Digitization_of_Cultural_Heritage_Standards_Institutions_Initiatives/link/54b66f310cf2e68eb27e8be5/download

Enci, T. (2019). *Slovenska kulturna dediščina v digitalnem svetu: primer nacionalnega agregatorja e-vsebin s področja kulture in znanosti* [Pisna naloga za bibliotekarski izpit]. Narodna in univerzitetna knjižnica. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-XH3EZXY/1efeb7f4-537c-462c-8b8d359f2320b960/PDF>

Goropevšek, B. (1995). Domoznanstvo včeraj, danes, jutri: razvoj domoznanstva in domoznanskih zbirk v slovenskih knjižnicah. *Knjižnica*, 39(3), 61–79.

Grmovšek, S. (2017). Od Borgesa do Krleže: digitalna domoznanska zbirka Knjižnice Velenje – DIGIDOM. V S. Grmovšek, J. Hudales in T. Ravnikar (ur.), *Zbornik 2016-2017*, (str. 373–387). Knjižnica Velenje.

Heery, R. in Anderson, S. (2005). *Digital repositories review*. Joint Information Systems Committee. <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.211.2993&rep=rep1&type=pdf>

Jones, R., Andrew, T. in MacColl, J. (2006). *The institutional repository*. Chandos Publishing.

Kanič, I., Leder, Z., Ujčič, M., Vilar, P. in Vodeb, G. (2011). *Bibliotekarski terminološki slovar*. Zveza bibliotekarskih društev Slovenije. <https://www.termania.net/slovarji/85/bibliotekarski-terminoloski-slovar?query=kartonka&SearchIn=All>

Kavčič-Čolić, A. (2009). *Digitalna knjižnica Slovenije in Univerza v Ljubljani : odmev na Prostodostopni repozitorij raziskovalnih objav in podatkov ter visokošolskih del*. 19(6/7), 13–14.

Kavčič-Čolić, A. in Šmid, M. (2007). Evalvacija zaupanja vrednih digitalnih arhivov pri projektu reUSE. *Knjižnica*, 51(1), 115–140.

Knjižnica Velenje. (2021). *Poročilo o delu 2020*. <https://www.knjiznica-velenje.si/app/uploads/2021/05/ePORO%C4%8CILO-O-DELU-za-leto-2020.pdf>

Kodrič-Dačić, E. (2012). Pisna kulturna dediščina v knjižnicah v luči aktualnih predpisov. *Knjižnica*, 56(4), 17–45.

Koler-Povh, T., Turk, G. in Mikoš, M. (2012). Repozitorij kot pridobitev za uporabnike in izziv za knjižničarje. V A. Kavčič-Čolić in I. Vodopivec (ur.). *Izzivi sodobnih*

- tehnologij: konkurenčna prednost knjižničnih storitev: zbornik referatov* (str. 217–234). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.
- Konvencija o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine*. (1972).
<https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/Zakonodaja-ki-ni-na-PISRS/Kulturna-dediscina/27ee9ed3c9/Konvencija-o-varstvu-svetovne-kulturne-in-naravne-dediscine.pdf>
- Kragelj, M. (2011). *Trajno ohranjanje digitaliziranih virov : podatkovna shramba - repozitorij*. 21(5), 4–7.
- Malešič, J. in Kojc, M. (2016). Priprava knjižničnega gradiva na digitalizacijo: primer propagandnega gradiva iz 2. svetovne vojne. V N. Gosteničnik (ur.), *Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja* (str. 419–437). Pokrajinski arhiv Maribor. http://www.pokarh-mb.si/uploaded/datoteke/Radenci/radenci_2016/419-437_malesic_2016.pdf
- Meden, K. in Erjavec, T. (2021). *Pregled slovenskih repozitorijev raziskovalnih podatkov*. Clarin.si. <https://www.clarin.si/info/wp-content/uploads/2021/04/RDA.SI-WG-repozitoriji-v1.1.pdf>
- Novljan, S. (2005). Domoznanska zbirka – neizkoriščene možnosti? *Knjižnica*, 49(3), 7–37.
- Novotny, G. in Seyffertitz, T. (2018). Institutionale Repositorien – Traum oder Wirklichkeit. *Mitteilung der VÖB*, 71(1), 87–106.
<https://journals.univie.ac.at/index.php/voebm/article/view/2109/1676>
- Ojsteršek, M., Kotar, M., Ferme, M., Hrovat, G., Borovič, M., Bregant, A., Bezget, J. in Brezovnik, J. (2014). Vzpostavitev repozitorijev slovenskih univerz in nacionalnega portala odprte znanosti. *Knjižnica*, 58(3), 15–35.
- Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe. (2003). *Uradni list RS*, št. 73/2003, 70/2008 in 80/2012.
- Pravilnik o seznamih zvrsti dediščine in varstvenih usmeritvah. (2010). *Uradni list RS*, št. 102/2010.
- Resman, S. (2005). Digitalna domoznanska zbirka. *Knjižnica*, 49(3), 39–52.
- Repozitorij Univerze v Ljubljani (b. d.). *Kaj je RUL*. <https://repozitorij.uni-lj.si/info/index.php/slo/kaj-je-rul>
- Smernice za zajem, dolgotrajno hranjenje in dostop do kulturne dediščine v digitalni obliki*. (2013). Ministrstvo za kulturo.

<https://nio.gov.si/nio/asset/smernice+za+zajem+dolgotrajno+ohranjanje+in+dostop+do+kulturne+dediscine+v+digitalni+obliki-393>

Statistični urad RS. (b. d.). *Izbrani podatki po občinah, Slovenija, letno.*

<https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/Data/2640010S.px/>

Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice: (za obdobje 2018–2028). (2019).

Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Suber, P. (2012). *Open access*. MIT Press.

UNESCO. (1982). *Mexico City Declaration on Cultural Policies: World Conference on Cultural Policies Mexico City, 26 July - 6 August 1982.*

https://culturalrights.net/descargas/drets_culturals401.pdf

Verheul, I. (2006). *Networking for digital preservation: current practice in 15 national libraries*. IFLA. <https://www.ifla.org/publications/ifla-publications-series-119>

Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1). (2001). Uradni list RS, št. 87/2001, 96/2002 – ZUJIK, 92/2015.

PRILOGE

Priloga 1: Anketni vprašalnik

Anketa o digitalnem domoznanskem repozitoriju v Knjižnici Velenje

Spoštovani!

Knjižnica Velenje že od leta 2006 gradi digitalno domoznansko zbirko imenovano Digidom s področja občin Velenje, Šoštanj in Šmartno ob Paki. Trenutno obsega več kot 8.500 enot. Z namenom lažjega iskanja je zbirka razdeljena v več tematskih sklopov. Do digitalne zbirke lahko uporabniki dostopajo na posebnem računalniku, ki ni povezan s svetovnim spletom, na domoznanskem oddelku v Knjižnici Velenje.

Demografski podatki

1. Spol

- a) moški
- b) ženska

2. Starost

- a) do 20 let
- b) 20 – 30
- c) 30 – 40
- d) 40 – 50
- e) 50 – 65
- f) 65 – 75
- g) nad 75

3. Kakšna je vaša najvišja dokončana izobrazba? (obkroži številko)

Po dosedanjih programih	Stopnja	Po bolonjskih programih
nedokončana OŠ	I.	
OŠ	II.	
nižje poklicno izobraževanje (2-letno)	III.	
srednje poklicno izobraževanje (3-letno)	IV.	
gimnazijsko, srednje poklicno -tehniško izobraževanje, srednje tehniško oz. drugo strokovno izobraževanje (4-letno)	V.	

specializacija po višješolskem programu, VI/2.	visokošolski strokovni in univerzitetni program (1. bol. st.)
specializacija po visokošolskem strokovnem programu, univerzitetni program VII.	magisterij stroke (2. bol. st.)
specializacija po univerzitetnem programu, VIII/1.	
magisterij znanosti	
doktorat znanosti	VIII/2. doktorat znanosti (3. bol. st.)

4. Kakšen je vaš trenutni zaposlitveni status?

- a) dijak
- b) študent
- c) zaposlen
- d) upokojenec
- e) brezposeln

Digidom

5. Ali poznate Digidom?

- a) da
- b) ne

6. Ali veste katere vsebine ponuja Digidom

- a) vem
- b) ne vem

7. Ali ste že pregledovali vsebine Digidoma?

- a) da
- b) ne

8. V kakšne namene ste uporabili Digidom? (izberete lahko več odgovorov)

- a) delo, služba
- b) študij
- c) raziskovanje
- d) prosti čas
- e) ga ne uporabljam

9. Kateri tematski sklopi Digidoma vas še posebej zanimajo? (izberete lahko več odgovorov)

- a) domoznanske razstave
- b) društva in klubi
- c) filmsko in video gradivo
- d) fotografije
- e) glasbeni posnetki
- f) plakati in letaki
- g) razglednice
- h) tiskovine
- i) drugo: _____
- j) me ne zanima

10. Ali bi Digidom uporabljali bolj pogosto, če bi bil prosto dostopen preko spleta?

- a) da, zagotovo
- b) ne
- c) mogoče

Hvala za sodelovanje!